

Dailė | Muzika | Teatras | Kinas | Fotografija

3

Mūzos Rubackytės ir Dmitrijaus Makhtino koncertas Paliesiuje

6

Laiškai apie teatrą

7

Pokalbis su kompozitore Agne Matulevičiūte

Makoto Aida, „Kometukė“. 2014 m.

A. N. NUOTR.

Agnės Narušytės japoniškos impresijos

11

Vilniaus dokumentinių filmų festivalio svečiai

8

Nauji filmai – „Beetlejuice Beetlejuice“

Antanas Gudaitis, parodos „Kompozicijos“ atidarymo momentas

R. ŠEŠKAIČIO NUOTR.

Panardinimas

Antano Gudaičio (1904–1989) paroda „Kompozicijos“ VDA parodų salėse „Titanikas“

MONIKA KRIKŠTOPAITYTĖ

Visi puikiai žinome Antaną Gudaitį. Tarpukariu jis mokėsi Paryžiuje, buvo įkvėptas kurti Lietuvos modernizmo versiją, drauge su Antanu Samuoliu, Viktoru Vizgirda, Juozu Mikėnu (ir kt.) įkūrė „Ars“ grupę; ryškus koloristas, vėliau tapęs daugelio mokytoju, tuomečio Lietuvos valstybinio dailės instituto profesorius, savaip prisitaikęs prie politinės sistemos, bet išlikęs laisvas; patriarchiškos laikysenos meistras, bet ir šiltas elegantiškas seniokas, dėvintis megztinį aukštu kaklu. Galvoje šmėkšteli asmenybės kontūrai, žinojimo iliuzija, bet ją nuoširdžiai pasidėjus po nosimi pasirodo, kad tikrai senokai analizavome Gudaičio palikimą ir tai, kaip jis atrodo dabartyje.

Praėjo net pora dešimtmečių, kai buvo rengiamas išsamesnis Gudaičio kūrybos pristatymas. Dailininko

gimimo šimtmečio proga paroda „Išsilaisvinimas“ vyko Lietuvos dailės muziejuje ir buvo kuriojama vienu ryškiausių bei įdomiausių Lietuvos menotyrininkų Jolitos Mulevičiūtės ir Lolitos Jablonskienės, o apie įvykį aną sykį į „Šiaurės Atėnus“ (pakalbinta žymiojo redaktoriaus Alfonso Andriuškevičiaus) parašė puiki autorė Agnė Narušytė. Buvo parengtas katalogas ir 2005 metų kalendorius, iliustruotas Antano Gudaičio kūrinių bei kuriamos Antano Gudaičio dailės galerijos projektais. Vis dėlto anoji paroda, nors ir buvo solidi svajojamos galerijos ar muziejaus repeticija, kaip vizija neišsipildė, o šios vasaros ir rudens sankirtoje įvyko „antras dublis“ po dvidešimties metų. Kaip Dumas romane...

Šįkart su plačia ekspozicija „Titaniko“ salėse skelbiama dailininko šeimos įsteigto Antano Gudaičio kūrybos fondo veiklos pradžia, parodą kuruoja fondo direktorė,

menotyrininkė ir dailininko anūkė Algė Gudaitytė. Per atidarymo dienas pristatyti kūrėjo dirbtuvės (esančios Kaštonų gatvėje Vilniuje, su numatytu įėjimu iš Gedimino prospekto prie Žemaitės skvero) atvėrimo ir įveiklinimo planai. Ir šį kartą viskas turi pavykti, nes visos aplinkybės yra projekto pusėje: motyvuoti steigėjai, platesnio akiračio meno laukas.

Per dvidešimt metų Lietuvos dailės gyvenimas labai pasikeitė: nusistovėjo ir plėtėsi didžiųjų muziejų veikla, įsitvirtino galerijos, nemažai projektų ir iniciatyvų tapo tradicinės, tačiau mažų privačių vieno autoriaus muziejų vos keli, o kai dailės gyvenimas įsisiūbuoja (tai ypač justu rugsėjo pradžioje) ir pradeda panėšėti į nesiliaujantį šurmulį, lėtesniam ir asmeniškiesniam santykiui skirtos erdvės igauna naujo patrauklumo. Šią mintį galiu pagrįsti

NUKELTA Į 10 PSL.

Ilga kelionė į kalnus (II)

28-ojo tarptautinio Thomo Manno festivalio atgarsiai

PABAIGA. PRADŽIA NR. 27 (2024 09 06)

LAIMUTĖ LIGEIKAITĖ

Barokinės programų linijos apogėjumi tapo pianisto Daumanto Kirilausko interpretuojamos Johanno Sebastiano Bacho Tokatos (fis-moll, BWV 910, d-moll, BWV 913, g-moll, BWV 915, G-dur, BWV 916) – kaip dar viena besitęsiančios pianisto simbolinės kelionės į Bacho viršukalnes stotelė.

Šiek tiek nustebindamas, visas penkių dalių tokatas Kirilauskas pažėrė be jokios pauzės, kaip suvertą vėrinį, kai galima gėrėtis įvairiausiomis jo briaunomis, gilumiiniu švytėjimu (ypač tokatos g-moll ir G-dur suskambo tiesiog tobulai). Vėl pasijuto šiam pianistui būdingas traktuotės objektyvumas: visos linijos, balsai, dinamikos gradacija, aštrių ir švelnių darinių charakteriai – viskas verda pačioje muzikoje, atrodytų, nėra jokio asmeniškumo. Bet juk tai ir yra asmeninis atlikėjo pasirinkimas – giluminio, intelektualinio šios muzikos lygmens, o ne išoriškai artistiško. Bisui pianistas jautriai paskambino antrą dalį iš klavyrinio Koncerto f-moll. Galbūt muzikines Bacho viršukalnes Kirilauskui įveikti padeda jo kasmet aplankomi kalnai?

Beje, solo rečitalyje geriausiai atsiskleidė ir specialiai festivaliui iš „Organum“ salono Vilniuje atgabentas kokybiškas YAMAHA fortepijonas, leidęs pianistams jaustis patogiai.

Ryškų išpūdį padarė Kirilausko ir Čiurlionio kvarteto muzikavimas – sodriai suskambėjęs Roberto Schumanno Forteipijoninis kvintetas Es-dur, op. 44 (kurį pianistas prieš daugelį metų atliko su autoritetinguoju „Artis“ kvartetu). Šis didingas, dramatiškas, sudėtingas Schumanno asmenybę atskleidžiantis opusas priminė ir nuolat koncertų programose pasireiškiančias sąsajas su Th. Mannu. Antai programėlėje pateikiama tyrinėtojų kelta hipotezė, kad tarp inspiracijų, konstruojant romano „Daktaras Faustas“ pagrindinio herojaus Adriano Leverkūno portretą, buvo ir Schumannas, – tą įrodo ir rašytojo turėta Richardo Batkos „Schumanno biografija“ su pasibrauktom pastraipom.

Romane „Daktaras Faustas“ bei kituose kūriniuose figūruoja ir Antonas Bruckneris. Būtent itin retą šio iškilaus austrų simfonisto kamerinės kūrybos pavyzdį – Styginių kvartetą c-moll, WAB 111, – koncerte atliko Čiurlionio kvartetas (Jonas Tankevičius, Darius Dikšaitis, Gediminas Dačinskas, Elena Daunytė). Džiaugiuosi ta reta gyva pažintimi su šiuo unikaliu, nepaprastai turiningu ir ekspresyviu kūriniu.

Daumantas Kirilauskas

A. PELAKAUSKO NUOTRAUKOS

Beveik tiesiogiai su Th. Mannu siejosi ir kita įdomi programa. „Kaskados“ – Rusnė Mataitytė (smuikas), Edmundas Kulikauskas (violončelė) ir Albina Šikšniūtė (forteipijonas) – labai paveikiai atliko liūdesio persmelktą emociingą, melodingą, modernėjančių kalbos ženklų nestokojantį Bedricho Smetanos Forteipijoninį trio g-moll, op. 15, o prisijungus Ingridai Rupaitėi (smuikas) ir Silvijai Čiuladytei (altas) suskambo Richardo Wagnerio muzikinis suvenyras (dovana žmonai) „Siegfried-Idyll“ („Zygfrydo idilė“), kurio transkripciją forteipijoniniam kvintetui vėliau sukūrė ne kas kitas, o Th. Manno žmonos Katios Mann tėvas, garsus matematikas ir meno mecenatas Alfredas Pringsheimas!

Dabar iš atminties ataidi ne tik tai, kaip darniai, raiškiai, subalansuotai buvo perteikti abu kameriniai kūriniai, bet ir, skaitant jau minėtą lietuviškai išverstą romaną „Magas“ apie Th. Manno gyvenimą, mintyse vis suskamba tas „Zygfrydas“ iš koncerto. Ir persismelkia tos mistinės prieškarinio inteligentijos nostalgijos dvelksmas su artėjančios baisios suirutės nuojauta... „Tomas prisiminė, kaip netrukus po vestuvių Pringsheimai jį nusivedė pasiklausyti „Lohengrino“, kurį dainavo Leo Slezakas. Pervertęs plokšteles rado vieną Slezako

dainuojamą ariją iš šios operos, *In Fernem Land*. Prisiminė, kaip Slezakui padainavus Miuncheno operos teatre uošvis pernelyg garsiai jam plojo ir aplinkiniai varstė jį žvilgsniais. Balse aidintis ilgesys paskatino susimąstyti apie tai, kas dabar gali būti labai lengvai prarasta. Ir dar troškimas pasiekti Wagnerio sukurtoje muzikoje šviesą ir pažinimą, kartais netvirtas ir nedrąsus, bet kartu aiškiai sutelktas, įsiskverbiantis į sielą“ (Colm Tóibín, „Magas“, vertė Rasa Drazdauskienė, 2023).

Šiemet festivalyje debiutavo įžymusis Gidonas Kremeris su savo vardo trio – Gidonas Kremeris (smuikas), Giedrė Dirvanauskaitė (violončelė) ir Georgijus Osokinas (forteipijonas). Pilnutėlėje Nidos evangelikų liuteronų bažnyčioje pasklido per muziką apmąstomų meilės, likimo, gyvybės ir mirties konotacijos. Garsiausias kartvelų kompozitorius Giya Kancheli „Middelheim“ (2016) parašė ištrūkęs iš mirties nagų ir skyrė Antverpeno Middelheimio ligoninės gydytojams; Arvo Pärtas „Mozart-Adagio“ (1992) dedikavo mirusiam savo draugui smuikininkui Olegui Kaganui, kuris, sirgdamas vėžiu, sukaupęs visas jėgas dalyvavo Bavarijos festivalyje ir, atlikęs du Mozarto koncertus, netrukus mirė. O vienas paskutinių Franzo Schuberto kūrinių – Forteipijoninis trio Nr. 2

Trio „Kaskados“, Silvija Čiuladytė, Ingrida Rupaitė

Čiurlionio kvartetas

A. MOTUZO NUOT.

Es-dur, op. 100 (1827), – atrodytų, yra sugėręs visą šio kūrėjo genialumo ir jo tragiško trumpo gyvenimo konsistenciją.

Tokį muzikinį būvį, kai pamiršti atlikimą ir jaudina vien muzikos prasmė, gali perteikti tik ilgo kopimo į viršūnę užgrūdinti, brandūs muzikai, kokie ir yra trio nariai. Jautriai, subtiliai, iškalbingai prabilo Kremerio smuikas, kaip visada žavėjo Dirvanauskaitės violončelės sodrus garsas, vedamos melodikos prasmingumas, kažkaip ypatingai į muzikos tėkmę įsiliejo Osokino forteipijonas – tarsi tas svarbiausias paskutinis potėpis, užbaigiantis vaizdo visumą ir atskleidžiantis esmę. Ypač per Schuberto trio ir per nuostabų bisą – to paties Schuberto „Du bist die Ruh“ („Tu esi

ramybė“) – atsiskleidė tai, kaip trys ryškūs solistai gali ištripti muzikoje ir kokia galinga emocinė jėga joje slypi.

Viena iš koncertinių programų vertybių – lietuviškos muzikos vaida, puoselėjama nuo pat festivalio istorijos pradžios. Šiemet ji buvo skirta ne tik lietuvių, bet ir lenkų muzikai, pagerbiant muzikologą, nuoširdų mūsų kultūros draugą Krzysztofą Drobą (1946–2017), sovietmečiu atvėrusį kelius už geležinės uždangos uždarytiems lietuvių kompozitoriams ir atlikėjams į Lenkijos scenas, kur juos išgirdo ir besilankančių vakariečių publika. Tvirtais meniniais kriterijais grįstas Drobos dėmesys pirmiausia koncentravosi į tuomečius modernistus – Osvaldą Balakauską, Bronių Kutavičių, Feliksą Bajorą, jaunesnius kūrėjus. Šiame koncerte kaip tik ir skambėjo tų laikų proveržio liudininkė Kutavičiaus Sonata altui ir forteipijonui bei Balakausko „Medis ir paukštė“. Buvau sužavėta, kaip organiškai skirtingą autorių stilišką pajuto ir tų laikų dvasią perėmė jaunos kartos atlikėjai altininkas Jurgis Juozapaitis ir pianistė Emilija Rožukaitė. Itin retai dabar scenose skambantys kūriniai jų traktuojami tartum atgijo, vėl įgavo aktualumo ir, neabejoju, turėtų ilgam išlikti šių talentingų muzikų repertuare.

Kaip dar vienas gražus saitas su muzikologu Droba koncerte

NUKELTA Į 3 PSL.

Gidono Kremerio trio

Darnus „Gražiosios epochos“ skambesys

Mūzos Rubackytės ir Dmitrijaus Makhtino koncertas Paliesiuje

JUSTINA PALTANAVIČIŪTĖ

Nors kelias nuo Vilniaus iki Paliesiaus dvaro tolokas, į kelionę leis-tis visuomet verta. Ši magiška vieta vilioja galimybę susitelkti į pačią muziką, o ne į „užmuzikines“ jos reikšmes; įsiklausyti, pabūti čia ir dabar be pašalinių minčių. Man asmeniškai unikalių ir vis kitokių pojūčių sukelia ir besikeičiančio metų laikų peizažo bei koncertų programų deriniai.

Šįkart, jau nostalgiskai rudenišką, bet vis dar šiltą rugpjūčio 24-osios pavakarę Paliesiuje koncertavo pianistė Mūza Rubackytė (Lietuva, Prancūzija, Šveicarija) ir smuikininkas Dmitrijus Makhtinas (Olandija). „La belle époque“ – taip pavadintas koncertas, kuriame skambėjo Leopoldo Godowskio, Johaneso Brahms'o ir Karolio Szymanowskio kūriniai smuikui ir fortepijonui. Kartu tai buvo ir šių atlikėjų naujo albumo „Valses impressions“ pristatymas. Albume įrašyti Godowskio ir Szymanowskio kūriniai smuikui ir fortepijonui, kurie koncertų salėse skamba vis dar rečiau nei šių kompozitorių kitų žanrų opusai.

Istorikai *la belle époque* (apie 1871–1914 m.) įvardija kaip aukščiausią iki šiol Europos civilizacijos klestėjimo tašką. O to meto muzika – įdomi ir vis dar ne iki galo atrasta; nutolusi nuo romantizmo idealų, bet dar neprisitotinusi konfliktiško modernizmo skambesio.

Dviejų dalių koncerte skambėjo Godowskio valsai-poemos, miniatiūros iš ciklų „Dvylika įspūdžių“, „Triakontameron“ ir „Keturios poemos“, kurias Rubackytė ir Makhtinas atliko kaip du savitus, pačių sudėliotus ciklus; Brahms'o Sonata smuikui ir fortepijonui Nr. 1 G-dur, op. 78, ir Szymanowskio „Trys Paganini kaprisai“, op. 40. Bisui pagrotas Fritz'o Kreislerio „Mažasis Vienos maršas“.

Trys Godowskio miniatiūros – *Larghetto lamentoso* (iš ciklo „Dvylika impresijų“), „Makabriškas valsas“ („Valse macabre“, iš ten pat) ir „Naktinis Tanžeras“ („Nocturnal Tangier“ iš „Triakontameron“) – į ciklą sujungtos dramaturgiškai vykusiai. Pradėdami lyriškai, *larghetto* tempu, kaip ir nurodo kūrinio pavadinimas, pamažu augindami dramatinę įtampą, atlikėjai šiame „cikle“ atskleidė sodrias savo instrumentų tembro spalvas ir brandų, tiek tembri-niu, tiek dramaturginiu požiūriu gerai apgalvotą dialogą. Iš visos koncerto programos šios klausyti buvo maloniausia, nes ji labiausiai atitolo nuo emocionalumo, dramatizmo ir figūratyvumo. Lygia-vertis smuiko ir fortepijono santykis bei rami ir užtikrinta muzikos pulsacija alsavo ramybe – nes-kubino minčių, leido atsipalaiduoti ir mėgautis muzika.

Brahms'o Sonata smuikui ir fortepijonui G-dur – vienas lyriškiausių kompozitoriaus kūrinių.

Rubackytės ir Makhtino versija sūpavo tarsi karuselė – atro-dė, kad tuoj bus kylama į kulminacijas, bet čia pat įtampa rimo, grįždavo atgal į sukauptą būseną, neleidžiant melodijoms dominuoti, o klausytojui jaustis sentimentaliai. Tokia interpretacija priartino šį kūrinių prie Godowskio ir Szymanowskio muzikos skambesio, įtraukė į bendrą koncerto programos gar-sinį audinį.

Antroje dalyje laukė kiek intensyvesnė muzikinė patirtis. Pradžioje vėl skambėjo Godowskio miniatiūros: „Prisipažinimas“ („Avowal“), Valsai-poemos Nr. 1 ir Nr. 2, „Elegija“ („Élégie“), „Vienietis“ („Viennese“), „Valsas“ ir „Tirolietis“ („Tyrolean“) iš ciklo „Dvylika įspūdžių“, kurios vėl atliktos kaip improvizuotas, pačių atlikėjų sudėliotas ciklas. Šįkart ir pati muzika, ir jos interpretacija buvo siautulingesnė nei pirmos dalies „ciklas“ – kompozicijos skambėjo kaip vis intensyvėjančių, vis disonansiškesnių Vienos valsų seka. Tikrasis, autentiškas Vienos valsas įsupa į lengvą, neįpareigojančią bravūrą, o šios Godowskio miniatiūros protą laiko įtemptą – klausantis tarsi norėjosi artėti prie puošnaus Vienos pokylio skambesio, tačiau mintys vis pasilikdavo prie muzikine prasme kur kas intelektual-esnio garsovaizdžio.

Koncerto pabaigoje duetas pateikė sportinio virtuozizmo

Mūza Rubackytė ir Dmitrijus Makhtinas

ORGANIZATOEIŲ NUOTR.

porciją – Szymanowskio „Tris Paganini kaprisus“. Nors ir Rubackytė, ir Makhtinas pademonstravo puikią atlikimo techniką bei įstabius smuiko ir fortepijono muzikinių spalvų niuansus, kartais ėmė atrodyti, kad tokio sudėtingumo kūriniuose mažai vietos lieka muzikai, bent jau klausytojo sąmonėje. Nors publikai šie trys kaprisai neabejotinai padarė didžiulį įspūdį, man veikia sukėlė prieš tai skambėjusios programos nostalgiją, kai klausydamasi Godowskio miniatiūrų ar Brahms'o sonatos ir žiūrėdama į už lango (esancio už scenos) vėjyje siūbuojantį rudėnį lauką mėgavausi muzikos autonomija ir negalvojau nei apie materialius dalykus, nei apie atliekamų kūrinių atsiradimo istorijas, nei apie

kitokias neapčiuopiamo muzikos meno konotacijas.

Didelis koncerto privalumas – labai gerai apgalvota programos dramaturgija, sudariusi vientiso įvykio įspūdį. Visi kūriniai susidėliojo į tam tikrą stambią, vis intensyvėjančią formą, tad klausantis kiekvieno jų neteko galvoti, kokią atskirą istoriją kiekvienas pasakoja. Tiesa, programos visumos mintis veikia susitelkė vien į muzikinius dalykus, smuiko ir fortepijono dermę, atlikėjams alsuojant vienu ritmu, užtikrintai einant pirmyn koja kojon.

Natūralu ir brandu – šie du žodžiai taikliausiai apibūdina koncerto patirtį. Tokių išgrynintų muzikinių popiečių norisi dar. Tad iki kito karto, Paliesiau!

ATKELTA IŠ 2 PSL.

skambėjo lenkų muzikos korifėjaus, užpernai šį pasaulį palikusio Krzysztofo Pendereckio „Cadensa“ smuikui solo, kurią įspūdingai raiškiai pagriežė Ingrida Rupaitė, bei „Chaconne“ smuikui ir altui (iš „Lenkiškojo Requiem“, skirto Jonui Pauliui II atminti), prie Rupaitės prisijungus altininkei Silvijai Čiuladytei. Iškalbingas kūrinys, kuriame neįtikėtinai dera barokiškai daininga, aistringa smuiko partija ir tarsi smuiko herojų už rankos švelniai, bet patikimai vedantis altas. Muzikančių duetas derėjo kone tobulai!

Visą festivalį apibendrinantis akcentas – finalinis koncertas – Vytautės Markeliūnienės sumanymu tradiciškai suburia gausesnį būrį koncertuose dalyvavusių atlikėjų, kurie tarsi orkestras prabyla sodriu, didingu opusu. Toks šį kartą buvo iškilaus XX a. pradžios kūrėjo

Jurgis Juozapaitis, Emilija Rožukaite

G. BERŽINSKO NUOTR.

George'o Enescu keturių dalių Styginių oktetas, op. 7. Devyniolikmečio kompozitoriaus parašytas kūrinys rodo neįtikėtiną kūrybinę brandą, prilygsta simfonijoms būdingam mąstymui, minties įtampai, plėtotės intensyvumui nuo sudėtingų faktūrų kontrapunktų iki, autoriaus žodžiais, „dainuojančių

pasažų“. Nepaprastai sodrų, tarsi visą epochos dramatiškumą atskleidžiantį kūrinių atlikėjai (Ingrida Rupaitė, Jonas Tankevičius, Darius Dikšaitis, Irma Belickaitė, Gediminas Dačinskas, Silvija Čiuladytė, Elena Daunytė, Domas Jakštas) sugebėjo parengti vos per kelias dienas. Vedami festivalio „orkestro“

primarijos Rupaitės, visi sėkmingai įveikė šią muzikinę viršukalnę, padovanodami keistą pakylėtumo jausmą, koks, sakoma, apima užkopus į kalnus.

Iš visos turiningos ir kokybiškos muzikos programos vis dėlto neišskirčiau kurios nors vienos viršukalnės. Ko gero, ta ryškiausioji yra pats Thomo Manno festivalis – unikaliausias Vakarų Lietuvos kultūrinio kraštovaizdžio taškas. Džiugu, kad aktualią festivalio prasmę mato ir jį globoja prezidentas Valdas Adamkus, Neringos savivaldybės meras Darius Jasaitis, jis rūpi miestui, regionui, Nidos evangelikų liuteronų bažnyčiai, Lietuvos kultūros tarybai, Goethe's institutui Lietuvoje, rėmėjams ir partneriams, prie festivalio nenuilstamai dirba Thomo Manno kultūros centro direktorė Lina Motuzienė ir jos kolegos, garbūs kuratoriumo nariai, muzikos programų vadovė Vytautė Markeliūnienė, festivalio administratorius Nerijus Masevičius ir kiti atsidavę festivalio rengėjai bei dalyviai.

Kokiame kultūriniame (o ir politiniame) fone gyvensime, kokius

siekius ar viršūnes sau kelsime – priklauso nuo kiekvieno iš mūsų. Nuo kiekvieno laiptelio aukštyn, kiekvieno kultūrinį kraštovaizdį (ir net tik jį) tyrinėjančio žvilgsnio, nuo neabejingumo ir atsakingumo už pasaulį, pagaliau, nuo alpinistinio pašaukimo – kad ir nežmoniškis pastangomis kopiant į kalnus, grįžus norisi vėl... Ar ne apie tai buvo šių metų festivalis? Lina Motuzienė per uždarymo koncertą klausytojus pakvietė kalendoriuje pasižymėti kitų metų liepos 12-ąją, kai festivalis prasidės jau su kita tema ir nauju intelektualinės minties bei muzikos gūsiu.

P. S. Minėto senojo filmo „Šventasis kalnas“ titruose perskaičiau žaivosios šokėjos ir alpinisto pokalbį jiems susitikus prie kalnų trobelės. Mergina paklausė: „Ko tu ieškai kalnuose?“ – „Savęs“, – atsakė vaikiną. „Tik tiek?..“ – nusivylė mergina. „O tu ko ieškai kalnuose?“ – paklausė jis. „Grožio!“ – atsakė ji. – „Tik tiek?..“

Premjera – Nauberto Jasinsko „Sugrįžimas“ Klaipėdos dramos teatre

Rugsėjo 27 ir 28 d. Klaipėdos dramos teatre įvyks režisieriaus Nauberto Jasinsko spektaklio „Sugrįžimas“ pagal Roberto Bolaño novelę premjera. Pasak režisieriaus, „Sugrįžimas“ siūlo radiklios transformacijos galimybę, įmanomą tik visiškai atsisakius visus ir kiekvieną varžančios socialinių taisyklių bei vertinimo sistemos. Pateikiame Kristinos Sadauskienės parengto interviu su režisieriumi ištraukas.

Kaip apibūdintumėte būsimą spektaklį žiūrovui?

Savo novele Bolaño pasiūlo veiksmo filmą primenantį siužetą. 34-erių metų Maiklas išgyvena skyrybų dramą ir bando rasti aistrą gyventi iš naujo. Jis nukeliauja į naktinį klubą, šoka ir ten pat miršta. Jo siela, dvasia – nežinau, kurį terminą vartoti šios novelės atveju, – atsiskiria nuo kūno ir stebi tolesnį, labai netikėtą savo paties kūno gyvenimą Paryžiaus gatvėse. Visko neatskleisiu, noriu palikti šiek tiek intrigos. Svarbu paminėti, kad vienas esminių Bolaño pasiūlymų – žiūrėti ir nevertinti. Jis eina prieš krikščioniškos visuomenės dogmas, nurodantis, kaip turime priimti mirtį, kaip turime elgtis su mirusiu kūnu, kaip jį vertinti ir kaip apie jį kalbėti arba nekalbėti. Šis rašytojas renkasi viską radikaliai apversti. Kvestionuodamas mirusį kūną ir sielos atsiskyrimą Bolaño kvestionuoja ir mūsų nusistovėjusį požiūrį į mirtį – mes, žmonės, ją sureikšminame. Tačiau iš bet kokio kito kūno ar objekto perspektyvos mirtis nėra tokia svarbi. Pats bandau priimti šią mintį. Ji provokuoja atsisakyti išmuktų dogmatiškų pasaulio vertinimo sistemų. Jų atsisakant atsiveria kitokio požiūrio ir supratimo erdvės.

Kaip jūsų akiratyje atsidūrė Bolaño kūryba ir kodėl būtent pagal novelę „Sugrįžimas“ kuriate spektaklį?

Už „Sugrįžimą“ noriu padėkoti Edgarui Gerasimovičiui, jis pasiūlė šį tekstą. Pamenu, šnekėjomės apie temas, kurios tuo metu tvyrojo ore, daug kalbėjome apie mirtį – karas Ukrainoje ir prasidėjęs karas Gazoje provokavo neartikuliuojamus, siaubingus jausmus ir mintis. Kalbėjome, kad, deja, visa tai greitai metu nesi- baigs. Svarstėme, kad reikia ieškoti kažkokio kitoniško būdo pažiūrėti į mirtį, taigi šių pokalbių fone, visai tarp kitko, Edgaras ir pasiūlė – „paskaityk šitą“. Kaip tik buvome kūrybinėje išvykoje, ieškojome medžiagos spektakliui ir perskaitęs „Sugrįžimą“ supratau, kad bingo – kaip pirštu į akį.

Kas sukėlė tokią reakciją?

Tai trumpas kūrinys, kuriame telpa mirties, radiklios transformacijos

ir meilės temos. Tai ir buvo temos, apie kurias kalbėjome remdamiesi nuojautomis, bet dar nebuvo konkrečiai jų išartikuliavę. Bolaño mums jas išgrynino, sufokusavo dėmesį ir pasiūlė naratyvą, kaip apie jas kalbėti. Toks momentas ištinka labai retai. Bolaño nebuvo planuotas – jis visiškai netikėtas. Man patinka netikėtas jo pasirodymas mano akiratyje, panašiai kaip ir jo paties literatūriname pasaulyje, kai viskas netikėtai atsiranda ir netikėtai išnyksta.

Ar svarbus šios novelės parašymo laikotarpis?

Tūkstantmečių lūžis, laukinių 90-ųjų pabaiga ir 2000-ųjų pradžia – spektaklyje labai ryškiai matysis mūsų požiūris į to laikmečio estetiką ir bandymas ją sintetinti dabartinio laiko tankyje. Mes tiesiogiai nereferuojame į 2000-uosius, tačiau šis laikotarpis buvo raktas į vizualinę estetiką, įvaizdžius, kalbą, spektaklyje taip pat bus nemažai kino filmų nuorodų, ypač iš rodytų per populiarius televizijos kanalus. Kitoje Bolaño novelėje iš to paties „Prakeiktų žudikių“ rinkinio mergina kalbasi su televizoriaus ekrane įstrigusiu futbolininku ir jį įsimyli. Tai taip puikiai apibūdina visą tą laikmetį ir mūsų, jame augusių, santykį su televizija, dėl to spektaklyje bus daug ekranų, kuriuose 2000-aisiais regėjome daug Justino Timberlake'o šokėjų ir Disnejaus undinėlių.

Man įdomu, kaip spektaklio vizualinę estetiką perskaitys skirtingų kartų žiūrovai. Mano kartos žmonės tai turėtų būti paprasti, lengvai atpažįstami ir net sentimentalumą keliantys paveikslai.

Koks jūsų santykis su Bolaño „Sugrįžimo“ tekstu?

Santykį su spektaklių tekstais galėčiau apibūdinti prisimindamas 2017-uosius, kai Yana Ross Lietuvos nacionaliniame dramos teatre statė Antono Čechovo „Tris seseris“. Buvau tik pradėjęs pas ją studijuoti, atėjau į repeticijas ir iš jų išėjau su jausmu, kad tai bus vienas įdomiausių Čechovo pastatymų. Trumpai priminsiu, kad Ross spektaklio „Trys seserys“ veiksmas vyksta NATO būstinėje Lietuvoje, kai ilgalaikiai rotacijai atvyksta vokiečių bei kitų Europos šalių kariai. Lyg veiksmas vyktų 2027 m. atidaro- moje karinėje bazėje, kuri šiuo metu statoma Lietuvoje. Ir tai neįtikėtina – režisierės nuojauta, kurios niekas tuomet nesuprato, o buvo praėję net treji metai po Krymo okupacijos. Režisierė jau tuomet tvirtino, kad viskas pasikeis ir kad viskas bus keista. Jos spektaklyje trys seserys – Lietuvoje likusių rusų pareigūnų dukros, o Lietuva – ringas susitikti

visoms pusėms. Fantastinė adaptacija, bet netrūko recenzijų, tvirtinusių, kad tai išniekintas Čechovas, pradanginta jo esmė. O man, dar stebint repeticijas, atrodė, kad Ross puikiai perprato Čechovo esenciją ir per savo nuojautą sukonstravo tikslų, savotiškai savo laiką pranokusį paveikslą.

Stebėdamas spektaklio kūrybinį procesą išgyvenau vidinį lūžį ir supratau, kad į tekstą galima žiūrėti kaip į žemėlapij, galintį sujungti skirtingas mano bei mane supančio pasaulio realybes ir vesti tarp jų dialogą.

Nesureikšminu teksto, bet visada gerbiu jo autorių. Manau, kad reikia atskirti du dalykus: kai tekstas yra medija skaitymui, kai panyrame į rašytojo ar rašytojos fantaziją, ir kai tekstas yra kūrybos įrankis.

Kalbant konkrečiai, spektaklyje „Sugrįžimas“ išlaikyta didelė dalis originalios pasakojimo linijos – viskas vyksta taip, kaip Bolaño parašė. Maiklas susipyksta su žmona, ke- liauja į klubą, miršta, prisikelia, atsiduria morge... Tik mūsų prieiga, kaip tai įvyksta, ir pats pasakojimo finalas bus kiek kitokie, nei pasiūlyta Bolaño.

Literatūroje netrūksta gyvųjų ir mirusiųjų susitikimų. Kuo, jūsų nuomone, ypatingas vaiduoklio, šmėklos, sielos (nežinau, kaip šiuo atveju tiksliai įvardyti) ir gyvųjų pasaulio susitikimas Bolaño tekste?

Labai prašau būtinai taip ir formuluokime: išvardinkime visas – vaiduoklio, šmėklos, sielos, dvasios – pasirinkimų galimybes skaitytojui.

Visi šie įvardijimai turi skirtingą reikšmės svorį...

Būtent dėl to Bolaño rašo pasitelkdamas krikščionišką anapusbės suvokimo konceptą – tikėjimo gyvenimu po mirties idėją. Tačiau kartu ją ir kritikuoja. „Sugrįžime“ dekonstruojamas krikščioniškas naratyvas – siela žiūri į savo kūną, kuris yra išniekintas. „Išniekintas“ yra Bolaño vartojamas terminas, bet mes jį išimame – tebeieškome neutralaus žodžio, leisiančio apibūdinti, kas nutinka mirusiam Maiklo kūnui. Norime, kad nebūtų vertinimo, norime dar radikaliau per- teikti Bolaño idėją.

Pagrindinis veikėjas, suvokdamas, kad nuo šiol jis yra vaiduoklis-siela-šmėkla-dvasia, atsiduria paribyje, o žiūrėdamas į tai, kas vyksta su jo kūnu, stebi kitas „ribines“ situacijas. Stengiantis suvokti tų dviejų paribių būvį vienoje geografijoje, jam perdega smegenys. Maiklas tarsi supranta, kad viskas tampa įmanoma, kad nebegalima vienareikšmiškai vertinti jį supančio pasaulio. Spektaklyje jis sako:

Naubertas Jasinskas

K. ŽILIONIO NUOTR.

„Esu plačių pažiūrų. Tiesą sakant, nesu tikras, ką reiškia būti plačių pažiūrų“, – ir nustoja vertinti. Tai labai svarbi tema – nustoti vertinti gerai ar blogai. Man patinka šis paprastas, tačiau itin kompleksiškas mąstymo būdas.

Ką įžiūrėte gyvųjų ir mirusiųjų susitikimo galimybėje?

Mūsų spektaklio kontekste akcentas yra ne pats gyvenimas po mirties, Bolaño sako – gyvenimas *dabar*. Tik numiręs Maiklas pasijunta gyvas, pradeda matyti iš tikrųjų. Gyvenimas yra *dabar*. Man svarbu akcentuoti ne anapusybę, bet radikalią transformaciją, kurioje nebevertiname ir priimame aplinkybes tokias, kokios jos yra. Tai nereikia neveiksnumo, tai nėra resignacija ar blogio pateisinimas. Tai susiję su daugiasluoksnių ir daugiastruk- tūrių įvykių priėmimu ir bandymu juos suvokti. Priėmimas vietoj paneigimo. Nori to ar nenori. Nes tai yra. Aišku, kad sudėtinga, mūsų taip mąstyti niekas nemokė. Bet teatro esmė – pabandyti įeiti į naujus mąstymo būdus, naujų tinklų gijas.

Dėl to „Sugrįžimo“ atveju man at- rodo svarbu, kad žiūrovas būtų su- sipažinęs su kontekstu. Spektaklio scenografas Tadas Černiauskas ir dramaturgas Edgaras Gerasimovičius, pirmą kartą susiduriantys su teatru, ateina iš šiuolaikinio vizualaus meno srities. Kiti kūrybinės koman- dos nariai – Ieva Navickaitė, Martynas Norvaišas, Agnė Matulevičiūtė, Liucija Kvašytė, Dainius Urbonis – yra scenos menų profesionalai kon- ceptualistai. Taigi kūrinio ir kūrybi- nės komandos *užgarsis* labai svarbus.

Mūsų spektaklio kompozitorė ir *užgarsio* termino autorė Ma- tulevičiūtė jį pristato ir nagrinėja disertacijoje „Užgarsis kaip muzi- kos komponavimo principas“. Tai terminas, reiškiantis visa tai, kas slypi už meno kūrinio, remiantis semiotiniu požiūriu į jo reikšmę. Kūrinys gali būti suvokiamas kaip baigtinis veiksmas ar įvykis, tačiau jo rezultatai, poveikis ir priežastys neapsiriboja tik tuo, kas matoma ir girdima scenoje, – tai filosofiniai, kontekstiniai sumanymo elementai,

jų raiška kūrinyje, audiovizualiniai elementai, kūrinį palydintys tekstai ir kt. Tad su *užgarsiu* „Sugrįžimas“ bus vienokia reikšmių sistema, be jo – visai kitokia.

Kai pagrindinis veikėjas yra ne šiaip vaiduoklis, bet šalia savo kūno likęs vaiduoklis, neišvengiamai kyla klausimas apie kūno reikšmę – ar, kuriant spektaklį, kūniškumo tema jums svarbi?

Kaip dažnai jauti, kad esi tu ir atskirai tavo kūnas? Tai labai įdomi tema, kodėl jaučiamės padalinti, vi- dinio požiūriu atplėsti nuo pačių sa- vęs. Kalbėjome apie tai su kūrybine komanda, bet šios temos spektaklyje neplėtojame. Įdomu, kad miręs Mai- klas lieka su savo kūnu, juk galėtų keliauti kur užsinorėjęs, eiti kiaurai sienas, bet sėdi ir nuobodžiauja prie savo paties kūno. Būna *šalia*.

Bolaño tekste Maiklas sako, kad mirus viskas šiek tiek pa- sislenka, lyg dėvėtum netin- kamai sukalibruotus akinius, nors ir žinotum, kad jie bū- tent tavo. Ar jums svarbus šis poslinkio momentas ir kaip jį žadate atkurti scenoje?

Bolaño kūryboje galima įžvelgti savotišką vietos ir laiko susipy- nimą: aplanko jausmas, kad rašy- tojui nėra atskirų erdvių – visi visą laiką esti vienoje erdvėje. Estetiška Černiausko kurtą scenos erdvę per minimalias išraiškos priemones keis paskirti – taps naktiniu klubu, morgu, rūmais, o visi šeši aktoriai visą laiką bus scenoje. Visi jie vei- kia skirtingose geografijose, bet visi bus vienoje erdvėje, tik atski- rose laiko bei vyksmo trajektorijose.

Juk nėra mano ar tavo erdvės. Įdomus pratimas vaizduotei: įsi- vaizduok, sėdime ir stebime aplinką, paprastai save matome kaip pagrini- nį veikėją, o visus kitus žmones kaip šalutinius. Pratimo esmė – įsi- vaizduoti save kaip šalutinį veikėją. Iškart vyksta atmetimo reakcija, su- dėtinga taip pažiūrėti. Bet ilgai apie tai mąstant aišku, kad visi esame kartu, nesame izoliuoti, visi vienoje erdvėje, tačiau jaučiame atskirtį. Ta atskirtis turi daug priežasčių. Ne- žinau, ar menas gali prisidėti prie šios problemos sprendimo, ji fun- damentali. Neseniai buvau Kry- stiano Lupos spektaklio „Užburtas kalnas“ premjeroje ir ten vienas vei- kėjas klausia, kada žmonės pradės mąstyti ne apie naciją, bet apie visą civilizaciją. Neįsivaizduoju. Tačiau pradėti galime nuo mažesnio mas- telio. Čia, spektaklyje, bandant su- tikti vienas kitą ir sugrįžti į visa ko pradžios tašką.

PAGAL KLDT INF.

Nuo pamokslo iki flirto

Kretingos senosios muzikos festivalį uždare mišios Vazų ir Habsburgų vedybinėms sąjungoms

ALEKSANDRA PISTER

Rugpjūčio 31-oji. Įžengiu į Kretingos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčią. Aštuonias vasaras čia vyksta tarptautinis Kretingos senosios muzikos festivalis. Man, sostinės, kur telkiasi intensyviausias istorinės muzikos vyksmas, gyventojai, Kretinga atrodo tolimas Lietuvos kampelis. Tačiau vasarą čia rengiama senosios muzikos koncertų serija, kurią ir sostinės klausytojai godžiai „prarytų“. Bet pradėsiu iš seniau.

Jonas Karolis Chodkevičius buvo plataus akiračio žmogus. Jis fundavo šią bažnyčią ir pranciškonų vienuolyną greta. Kiek anksčiau jo pastangomis Kretingai buvo suteikta Magdeburgo teisė. Daug nežinome apie Kretingos bažnyčios vargonus, tačiau įvairioms muzikos apraiškoms Chodkevičius nebuvo atsisėdęs. Pavyzdžiui, su sūnumi Jeronimu mecenavo Vilniaus bernardinų bažnyčios vargonus. Ilgą laiką jie buvo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje didžiausi ir, kaip rašė vienas šių vargonų tikrintojas, 1614 m. pastatydinti „didžiausia kaina“. To meto kompozitoriai Chodkevičiams paskyrė muzikos kūrinių. Tuos kūrinius, su padėka didikams, išleido Venecijos spaustuvės. Na taip, ten, kur šiandien vyksta Meno bienalė.

Prasminga, tinkama ir įdomu, kad vasaromis čia skamba Chodkevičiaus laikų muzika. Festivalį organizuoja ansamblis „Canto fiorito“ (vadovas Rodrigo Calveyra), jis šiemet pakvietė ir į uždarymo koncertą „Sancta Maria: Mišios Vazų-Habsburgų sąjungai“. Lietuvos senosios muzikos orbitoje šis ansamblis sukuria daug dinamikos. Vieną po kitos parengia naujas

istorinės muzikos programas, plačiai skleidžia Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės muziką, suranda įdomių jos pristatymo kampų, kartu groti kviečia gabius užsienio atlikėjus. Tai daro įspūdį.

Bet dėl didelio vis naujų ansamblio programų kiekio kartais nukenčia atlikimo kokybė. Čia gana slidus dalykas, nes tai, kaip yra atliekamas to laikmečio repertuaras, lemia požiūrį į senąją muziką apskritai. Ji lengvai transformuojasi į blankią ir nuobodžią. O kai kūriniai atliekami ne vieną, o daugiau kartų, natūralu, jie skamba meistriškiau, rafinuotiau, conceptualiau.

Paskutinę vasaros dieną Kretingos bažnyčioje gausiai susirinkusiai publikai ansamblis atliko muzikos programą, kurią jau buvo pristatęs prieš metus. Ne Lietuvoje, o Švedijoje, bendradarbiaudamas su ten reziduojančiu ansambliu „Villancico“ (vadovas – Stokholmo senosios muzikos festivalio varomoji jėga Peteris Pontvikas). Buvo pagrįsta tą vakarą tikėtis tikrai gero atlikimo.

Lyg muzikinė replika Vazų ir Habsburgų vedybinėms sąjungoms koncerte skambėjo Marco Scacchi (LDK) ir Johanno Stadlmayrio (Šventoji Romos imperija) sakraliniai kūriniai. Pastarasis kompozitorius tarnavo Maksimilianui III Austriui, pretendavusiam į Abiejų Tautų Respublikos sostą. Tąkart buvo išrinktas Scacchi darbdavys Zigmantas Vaza. O kuriame dvare muzika buvo geresnė? Ir vėl įdomu! Nors kalbama ne apie varžybas, magino reta proga viename koncerte palyginti dviem galingoms dinastijoms tarnavusių kompozitorių meistrystę.

Į nekintamą Scacchi mišių dalių seką – *Kyrie*, *Gloria*, *Credo*, *Sactus*, *Agnus Dei* – koncerto sumanytojai įpynę jo kolegų iš LDK laikų sakralinių kūrinių. Stiliaus požiūriu jie

Kretingos senosios muzikos festivalio uždarymo akimirka

D. BIELKAUSKO NUOTRAUKOS

gerai derėjo, į *ordinarium missae* įsiliejo organiškai ir dailiai. Įsiminė Bartłomiejaus Pėkielio motetas *Dulcis Amor Jesu* („Saldi Jėzaus meilė“). Jame galėjai jausti ausiai nepatogių disonansų ir saldų, į vėžes sugražinantį jų išrišimą. Puikiai ir apgalvotai skambėjo seniausiais Lietuvoje laikomi Kretingos vargonai, jais grojo jaunas čekų muzikantas Filipas Hrudý. Jie palydėjo visus koncerto kūrinius, o tarpuose tarp jų improvizavo, sklandžiai sujungdami visas dalis į vieną muzikos vėrinį. Šio vėrinio puošniu akcentu tapo Stadlmayrio *Magnificat*, kuris, tiesą sakant, tą vakarą iškrito iš konteksto. Kodėl? Nes Scacchi mišių dalys skambėjo akademiškai ir sunkiai. Rimtų muzikos traktatų prirašęs kompozitorius gerai išmanė kontrapunktą, sukūrė muzikos mįslių – kanonų. Tokių, kuriuos įminti šiandien net nebepavyksta. Rimtai

Kretingos senosios muzikos festivalio uždarymo akimirka

tą vakarą rutuliojosi ir jo mišių muzikinės mintys, skambėjusios su deramu iškilmingumu, sykiu griežtai, lyg konservatyvus pamokslas.

O Stadlmayrio *Magnificat* tą vakarą „praskriejo“ žaismingai ir lengvai. Į kelias grupes pasidalinę

atlikėjai – kornetai grojo iš sakyklos – grakščiai muzikavo *alternatim* būdu, pakaitomis, sukurdami pulsuojančią *stereo* efektą. Vieni kitiems jie siuntė plastiškas muzikines frazes, skambėjusias kaip smagus pokalbis ar netgi lengvas muzikinis flirtas.

Anonsai

Lenkų pianisto rečitalis, skirtas Čiurlioniui

Nuo 2020-ųjų Tytuvėnų festivalis, Nacionalinė filharmonija ir M.K. Čiurlionio namai Vilniuje rengia Mikalojaus Konstantino Čiurlionio (1875–1911) gimimo dienos koncertus. Taip kuriama tradicija minėti unikalų Lietuvos menininką klausantis žymių Lietuvos ir užsienio pianistų. Užsienio atlikėjai, įtraukdami Čiurlionio kūrinius į savo repertuarą, garsina mūsų šalies kultūrą ir, žinoma, didį kūrėją. Toks įdirbis dar svarbesnis tampa UNESCO į minimų sukakčių sąrašą įtraukus Čiurlionio 150-ąsias gimimo metines, kurios Lietuvoje ir pasaulyje bus plačiai minimos 2025 metais.

Szymon Nehring

B. BARCZYKO NUOTR.

Šiemet, 149-ojo Čiurlionio gimtadienio proga, lietuvių genijaus muziką rugsėjo 18 d. Nacionalinėje filharmonijoje interpretuos publikai jau pažįstamas pasaulinį pripažinimą pelnęs pianistas Szymonas Nehringas. Daugelio tarptautinių

konkursų laureatas lenkų pianistas yra grojęs su Varšuvos filharmonijos, Santandero, Bambergio, Marselio, Izraelio, Kalgario simfoniniais, „Polish Sinfonia Iuventus“, Ciuricho „Tonhalle“ orkestrais. Jo gastrolių keliai driekiasi per

Estiją, Vengriją, Rumuniją, Austriją, Prancūziją, Kiniją, Ukrainą, Izraelį, Argentiną, Braziliją, Čilę, JAV ir kitas šalis. 2015 m. Nehringas pateko į Tarptautinio Frydryko Chopino konkurso Varšuvoje finalą, pelnę publikos ir keletą specialiųjų prizų. 2016 m. F. Chopino institutas išleido šiame konkurse jo atliktų kūrinių kompaktinę plokštelę. 2017 m. Nehringas tapo kol kas vieninteliu lenku, nugalėjusiu viename didžiausių pasaulyje tarptautiniame Arthuro Rubinsteinio pianistų konkurse Tel Avive. Šis laimėjimas atvėrė duris į svarbiausias pasaulio koncertų sales: „Carnegie Hall“ Niujorke, Hamburgo „Elbphilharmonie“, Barselonos „Palau de la Música Catalana“, Berlyno „Konzerthaus“ ir filharmoniją, Vienos „Musikverein“, Miuncheno „Herkulessaal“.

Pianistas yra Bydgoščiaus Felikso Nowowiejskio muzikos akademijos (prof. Stefano Wojtaso klasė), JAV Jeilio universiteto Niu Heivene (prof. Borisas Bermanas) absolventas, šiuo metu – Bydgoščiaus muzikos akademijos doktorantas (prof. Katarzyna Popowa-Zydrón). Atlikėjas yra išleidęs keletą albumų, o Chopino fortepijoniniai koncertai, diriguojant Krzysztofui Pendereckiui, pelnę jam „Supersonic Pizzicato“ apdovanojimą.

Gimtadienio koncerte Szymonas Nehringas interpretuos visą pluoštą Čiurlionio preliudų, o programą „įrėmims“ ankstyvosios Ludwigo van Beethoveno sonatos bei įstabieji Ferenco Liszto fortepijoniniai „Klajonių metai“ (iš I sąsiuvinio).

LNF INF.

Iš mūsų vaidybų

Laiškai apie teatrą (XXI)

RIMGAILĖ RENEVYTĖ,

IEVA TUMANOVIČIŪTĖ

Ieva. 2024 m. rugpjūčio 16 d., 12:17

Naujo teatro sezono belaukiant, nurimusioje tarsi jūra per štilį sąmonėje išnyra aktorius Mato Dirginčiaus ir režisieriaus Nauberto Jasinsko performansas „Pilėnai“* (Meno ir mokslo laboratorija, 2024). Kūrinys leidžia pamatyti, kas galėtų pakeisti dabartinį *homo sapiens* (protingąjį žmogų). Ateities žmogumi galėtų tapti švelnusis, jau trusis žmogus. Antroje pasirodymo dalyje, atlikėjams lėtai judant ir sustingstant skulptūriškomis pozomis, skamba dokumentiškos, asmeniškios dviejų draugų susirašinėjimo balso žinutėmis ištraukos. Jos suteikia progą pajusti, kaip žiūrovo protą veikia išorinė galia, t.y. aplinkos nuomonė. Susiduriant su dviejų žmonių intymumu, kylantis nepatogumas, gėda ir teisiančios mintys – nebūtinai yra tai, ką žiūrovas iš tiesų mano, veikiau tai visuomenėje vyraujančios nuomonės ir požiūrio atgarsiai. O už to gali slypėti ilgesys tokio ryšio, kokį sukūrė šie draugai – atidūs vienas kito ir savo pačių jausmams, gebantys vienas su kitu atvirai kalbėtis apie vidinius išgyvenimus, juos apmąstyti.

Atlikėjams nereikia žodžių, kad pirmoje performanso dalyje įtrauktų žiūrovus į pavojingus veiksmus, kurių prasmė atsiskleidžia iš lėto. Koks ryšys tarp lietuvių tautai būdingos rezistencijos dvasios ir švelniojo, jautriojo žmogaus, kuriam atgrasus žiaurumas ir smurtas? Kokie šio naujojo žmogaus pasipriešinimo būdai?

Per pasirodymą abu atlikėjai išlaiko susikaupimą, o jų rimti ir kartu liūdesio persmelkti veidai-kaukės bei tylomis atliekami

veiksmai įtraukia. Toks sceninis būvis skatina dar kartą apmąstyti aktorių ir atlikėjų sceninės egzistencijos būdų įvairovę ir atidžiau patyrinėti šį elementą, lemiantį scenos meno kūrinių savitumą. Tam siūlau pasiūlyti režisieriaus Krystiano Lupos knygą „Utopija. Laiškai aktoriams“.

Rimgailė. 2024 m. rugpjūčio 19 d., 21:04

Kaip tu suvoki skirtį tarp aktorius ir atlikėjo? Ar ji siejasi su performansu, ar atlikėją apibrėžtum kaip tą, kuris *nevaidina*? Mano galvoje atlikėjo sampratą apibrėžia jo santykis su scenine medžiaga – dramaturgija, personažu, buvimo scenoje būdu. Galbūt galėčiau sakyti, jog atlikėją nuo aktorius atskiriu vien įsikūnijimo ir susitapatinimo aspektais, tačiau turbūt stipriai apribočiau tiek vieną, tiek kitą sampratą. Norėtusi pasitelkti ir Jerzy Grotowskio mintį, jog performeris – tai būsena, bet čia artinuosi prie grotovskiška prasme sakralinės (apeiginės) būsenos. Ši būsena artima Lupai ir jo spektakliams, tačiau jo aktorius negalėčiau pavadinti ritualiniu aktoriumi. Pasak Patrice'o Pavis, performeris – tai kažkas, kas kalba ir vaidina iš savo asmens (kaip žmogaus ir kaip aktorius)¹. Tad galbūt teisingiau sakyti, jog Lupos aktorius veikia šiuolaikinio teatro kontekste, o šiuolaikinis aktorius išlieka aktoriumi, bet kartu ir tampa atlikėju. Turiu galvoje, jog jis nebėra vientisas, jo buvimas scenoje nebėra tik vaidyba, o vaidyba nebėra tik įsikūnijimas į kitą ar kito vaizdavimas. Kalbėdamasis su Valentinu Masalskiu, Lupa teigia, jog susidurdami su Konstantino Stanislavskio sistema „susiduriame su kažkokia pradžia – su intuicija, su dalykais, kuriuos jaučiame esant mumyse. Tai mūsų paslaptys, kurias atskleidžiame, dirbdami su savimi,

stebėdami save. Aktoriaus darbas yra savistabos procesas, autorefleksijos sužadinimas. Toji autorefleksija, nesvarbu, reikalinga ar ne, pasireiškia visada, ji nepriklauso nuo tikslo, kokį sau kelia aktorius.“² Lupa turbūt yra vienas labiausiai aktoryste ir aktorius santykiu su personažu besidominčių režisierių. Lupa artimas mūsų šioms aktoriams, nes (vis dar) dirba su Stanislavskio sistema ir ieško joje bendrų, bet kartu ir kiekvienam aktoriui individualių dalykų. Nors Lupos spektakliuose esama giliai apčiuopto ir nenutrūkstančio aktorius ir personažo santykio, būtent jis ir gali sugundyti aktorių kiek įdėmiau pažvelgti į patį save. Įdomiausia, jog aktorius tokia kurybiniame procese tobulėja įvairiomis prasmėmis – kaip asmuo, kaip aktorius, kaip personažas... ir turbūt kaip atlikėjas.

Ieva. 2024 m. rugpjūčio 26 d., 12:24

Stebint vizualinio teatro „Kosmos Theatre“ kūrybinių dirbtuvių su prancūzų kompozitoriumi ir menininku Pierre'u Jodlowskii rezultatų pristatymą – muzikinį eksperimentą, kuriame muzikantai ir teatro kūrėjai kartu scenoje atlieka įvairius veiksmus, man kilo klausimas, ar gali būti taip, kad performatyvus veiksmų atlikimas (kai nevaidinama) nukreipia žiūrovo dėmesį į atlikėjo kūną. Kraštutiniu atveju tai net virsta neigiamu žmogų objektu paverčiančiu žvilgsniu. Kad taip nenutiktų, svarbu turinys, tema, mintis, kurią plėtotų atlikėjas, arba reikalingas personažas.

Lupa „Utopijoje. Laiškuose aktoriams“ kalba apie tai, kad personažas leidžia aktoriui atsiverti, pasakyti tiesą – ir ne tik apie veikėją, bet ir apie save patį: „Vaidindamas personažą noriu tau išpažinti.“³ Šis atvirumo ritualas vyksta žiūrovo erdvėje. Imponuoja požiūris, kad žiūrovas gali būti scenoje esančios „psichinės

Valentinas Masalskis ir Viktorija Kuodytė spektaklyje „Didvyrių aikštė“
D. MATVEJEVO NUOTR.

figūros bendrasavininkis“. Anot Lupos, reikšminga, kad „scenoje stovintis žmogus taptų žiūrovui iš vidaus matoma ir veikiančia savastimi, o ne tik objektu“⁴. Vis dar prisimenu, kaip spektaklyje „Didvyrių aikštė“ (Lietuvos nacionalinis dramos teatras, 2015) į sceną įžengusi aktorė Viktorijos Kuodytės veikėja nuo pirmos akimirkos patraukė dėmesį. Žalsvame, apsiniaukusiame peizaže, krankiant varnoms, jos veikėja tarsi „siuntė man žinią“. Ji buvo įdomi ir kartu nepažini kaip gatvėje stebimas svetimas žmogus. Lupa pabrėžia, kad siekdamas greito efekto aktorius negali išduoti savo personažo silpnųjų žiūrovams, o turi paisyti jo interesų. Šio režisieriaus spektaklių aktoriai, kuriems tai pavyksta, saugo savo personažų paslaptis, kaip gyvenime tai daro žmonės, ir atsiveria tik ypatingomis akimirkomis. Todėl veikėjai yra tokie tikri, kaip ir aktoriai. „Nėra nei personažo, nei aktorius... Yra dar kažkas kita – ritualo būtis, jungianti abi figūras ir turinti savą centrą, savą sąmonę, savą intuiciją...“⁵

Rimgailė. 2024 m. rugsėjo 3 d., 15:52

Galvodama apie aktorių (net ir apie magiškąjį Grotowskio aktorių) noriu vengti mistinių ir miglotų įvardijimų. Lupa tam tikrus terminus vartoja ne kaip tyrėjas ar teoretikas, o kaip menininkas, todėl jie turi kiek daugiau poezijos ir kur kas labiau neapibrėžtą prasmę. Žinoma, jie reikalingi norint įkvėpti aktorių ir praplėsti techninę aktorystės

pusę. Tačiau tiek Lupos vartojamą vaidmens „peizažą“, tiek „sąpnuojantį kūną“ galima įvardinti aktorius kūrybos metodu. Šis metodas veikia Lupos spektakliuose, tačiau ne visiems aktoriams jis *suveikia*. Ir „Didvyrių aikštėje“, ir „Austerlice“ (Jaunimo teatras, 2020) esama aktorių, kurie, rodos, labai nutolę nuo Lupos metodo, o gal kaip tik atvirkščiai – betarpiškai ir todėl jau nebesąmoningai juo persiėmę. Net ir tokia įtraukiančiame aktorius tapimo personažu veiksmu turi likti sąmoningumo. Lupos aktorius – tai mąstantis, su visa savastimi į personažą įeinantis aktorius, todėl vaidmenyje jis turi būti ir sąmoningas, ir visiškai laisvas įsikūnyti į personažą. Mąstydamą apie tokį aktorių nuolat sau primenu Federico Fellini mintį, jog tam tikru požiūriu susitapatinimas su personažu aktorių išlaisvina; vis dėlto vienas milimetras juos skiria, ir aktorius turi būti be galo atidus, kad tas menkutis atstumas nedingtų, kitaip jis pražūtų.

¹ Patrice Pavis. *Dictionary of the Theatre: Terms, Concepts, and Analysis*. Toronto; Buffalo: University of Toronto Press, 1998, p. 261.

² „Kad aktorius scenoje mąstyty. Su Krystianu Lupa kalbasi Valentinas Masalskis“. *Kultūros barai*, Nr. 11., 2015, p. 39

³ Krystian Lupa. *Utopija. Laiškai aktoriams*. Iš lenkų kalbos vertė Živilė Pipinytė. Vilnius: „Teatro tekstų biblioteka“, Apostrofa, 2020, p. 51.

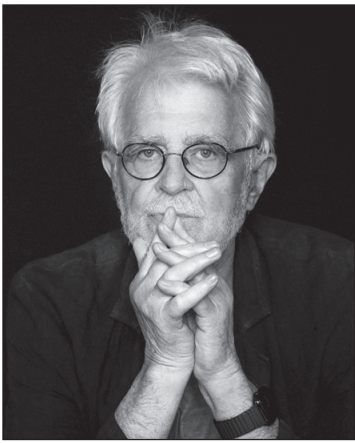
⁴ Ten pat, p. 58.

⁵ Ten pat, p. 61.

Premjeros

Krystiano Lupos „Užburtas kalnas“ Jaunimo teatre

Jaunimo teatras pradeda 60-ąją sezoną. Gimęs iš jaunų žmonių kūrybinio entuziazmo, teatras niekada nesivaikė madų ir nesitaikė prie konjunktūrų. Išgyveno įvairius laikotarpius, potvynius ir atoslūgius, bet visad siekė kūrybinio skersvėjo, kuris atvertų žmogų. Ir parodytų jį visoki. Netelpantį į rėmus. Žaidžiantį ir mąslų, ieškančių ir klystantį. Su savo pozicija ir jausmais. Teatre žmogų atskleidžia aktorius. Niekas nepakeis gyvo, betarpiško aktorius buvimo scenoje. Bet teatriniam stebuklui reikalinga režisieriaus idėja. Ji įkvėpia aktorių peržengti savo galimybių ribas. Jaunimo teatro istorijoje tokių stebuklų buvo ne vienas...

Krystian Lupa
L. VANSEVIČIENĖS NUOTR.

„Aktorius privalo atsinešti ką įgijęs, kad galėtų dalintis su kitais. Visos kalbos apie mūsų profesijos techniką yra nieko vertos, jei mes, ja naudodamiesi, neturime ką pasakyti apie žmogų. Tai pati giliausia ir svarbiausia mūsų profesijos prasmė, dėl kurios verta gyvenimą nugyventi teatre“, – teigė Jaunimo teatro įkūrėja režisierė Aurelija

Ragauskaitė, kurios 100 metų jubilėjus simboliškai sutampa su teatro 60-mečiu. Jaunimo teatro pirmakės žodžiai gyvybingi ir šiandien.

„Visa, kas žmogiška“ – toks Jaunimo teatro jubiliejinio sezono *motto*. Jis susieja dabartį su praeitimi. Ir yra aktualus politinio korektiškumo, neretai iškeliamo virš visa, kas žmogiška, laikais. Tik nesivaikantis trumpalaikių madų, turintis savo poziciją ir *ką pasakyti apie žmogų* teatras gali jausti žemę po kojom ir būti šiuolaikiškas. Bei turėti ambicingų tikslų. Kaip yra sakęs Jaunimo teatrą išgarsinęs režisierius Eimuntas Nekrošius, „gražu, kai žmogaus galva virš debesų, o kojos ant žolės...“. Išties gražu, bet šitaip egzistuoti nelengva. Iš pradžių reikia patikėti, kad įmanoma.

Jubiliejinį sezoną teatras pradės režisieriaus Krystiano Lupos spektaklio pagal Thomo Manno romaną „Užburtas kalnas“, kuris

pasaulį išvydo lygiai prieš 100 metų, premjera.

Pirmą kartą Lietuvos teatro sceną išvys vienas iš Manno didžiųjų kūrinijų. Ypatinga, kad jį stato lenkų režisierius Lupa, vienas paskutinių aktyviai dirbančių vyriausios kartos Europos teatro mohikanų. Šiam pastatymui režisierius subūrė tarptautinę kūrėjų komandą ir nemažą aktorių ansamblį, kurio dauguma – Jaunimo teatro trupės aktoriai.

„Užburto kalno“ premjera įvyko Zalcburgo tarptautiniame festivalyje rugpjūčio 20 dieną. Parodyti penki spektakliai istoriniame Zalcburgo teatre „Landestheater“. Vienas autoritetingiausių pasaulio scenos meno forumų yra ir „Užburto kalno“ pastatymo partneris. Lietuvių žiūrovai „Užburto kalno“ premjerą Jaunimo teatre galės išvysti rugsėjo 20 dieną.

Pradėjęs rašyti „Užburtą kalną“ kaip trumpą satyrinį apsakymą

žurnalui Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse, Mannas dėl karo nutraukė darbą. Vėliau jis pripažino, kad „karas neapsakomai praturtino knygos turinį“. Po karo iš esmės ir prasidėjo „Užburto kalno“ rašymas, įgavęs visai kitą užmojų. Romanas pasirodė tik po dvylikos metų, 1924-aisiais. Pavadinęs „Užburtą kalną“ savo „gyvenimo darbu“, esančiu arčiausiai jo paties asmenybės, Mannas teigė, kad šis romanas labiausiai įkūnija „leitmotyvą, magišką formulę, kuri susieja praeitį su ateitimi, ateitį su praeitimi“.

Kelionė yra raktinis Lupos kūrybinio metodo žodis. Tai – kelionė į nežinomą. Ji paremta tyrinėjimais ir literatūrinio kūrinio ir žmogaus psichikos paslaptis. „Užburto kalno“ atveju tai pirmiausia kelionė į paties Manno asmenybę ir slapstus jo ryšius su pagrindiniu Hanso NUKELTA Į 7 PSL.

Menas – ne vien akims, ausims ir jausmams

Pokalbis su kompozitore Agne Matulevičiute

GRETA VILNELĖ

Kompozitorė Agnė Matulevičiūtė – svarbi daugelio Lietuvos teatro ir šokio spektaklių kūrybinių komandų narė, festivalio „Muzika erdvėje“ meno vadovė, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA) doktorantė; taip pat rašo šiuolaikinę bei kino muziką. Pavasarį kartu su Meno ir mokslo laboratorija, režisieriumi Naubertu Jasinsku ir aktoriumi Matu Dirginčiumi sukūrė vienos dalies performansą „Pilėnai*“, paremtą nacionaliniu mitu. Neseniai grįžusi iš rezidencijos Japonijoje, buria menininkų komandą naujam kūriniiui, įkvėptam paslaptingo Japonijos kultūros reiškinių „Sayonakidori“.

Kaip pradėjote dirbti su teatru bei šokių ir kaip tai pakeitė jūsų suvokimą apie muzikos reikšmę šiose srityse?

Teatras man visuomet patiko. Pradėjusi studijuoti LMTA, ėmiau bendrauti su bendraamžiais vaidybos studentais. Tad pirmieji mano teatro darbai buvo jų diplominiai spektakliai. Pirmą kartą teatro muziką sukūriau spektakliui, kurį statė pirmojo Oskaro Koršunovo vaidybos kurso aktoriai Laurynas Jurgelis, Gediminas Rimeika ir Ugnė Šiaučiūnaitė. Vos po kelių kitų kūriniių buvau pakviesta dirbti su Lietuvos nacionaliniu dramos teatru. Bendradarbiavimas su šiuolaikiniu šokių mano karjeroje atsirado kiek vėliau, nors šokis mane taip pat žavėjo dar nuo mokyklos laikų. Man yra tekę dirbti ir su choreografiniais šokio spektakliais, pavyzdžiui, šokio teatro „Low Air“ kūriniiu „Me Two / Savoj krūvoj“, ir konceptualesniais, tokiais kaip Gretos Grinevičiūtės spektakliai, kuriuose susijungia įvairios medijos. Būtent kūrybiniai procesai su Greta stipriai pakeitė mano suvokimą

Agnė Matulevičiūtė
I. VYŠNIAUSKAITĖS NUOTR.

apie šiuolaikinį šokį. Jie atvėrė man didesnę kūrybinę laisvę, leido daugiau eksperimentuoti su visai kitokia dramaturgijos samprata, kitomis jos kūrimo priemonėmis. Neseniai teko komponuoti muziką šokio spektakliui, kuriame nebuvo jokio teksto – tik judesys, tačiau manau, kad šiais laikais ribos tarp skirtingų meno sričių yra beveik išnykusios. Mano kūrybos principai panašūs ir nepriklauso nuo to, ar rašau muziką šokiui, ar teatrui. Visuomet pradedu kurti atsispirdama nuo temos, ieškodama tam tikro koncepto ir svarstydamą, ką galiu tam tikromis aplinkybėmis papasakoti garsu bei koks yra pagrindinis mano pasakojimo personažas. O tada jis jau pasakoja nepriklausomai nuo to, ar tai dramos, ar šokio pastatymas, ar garso instaliacija galerijoje, ar filmas.

Esate labai aktyvi teatru bei šokio spektaklių ir performansų kompozitorė, taip pat kuruojate asmeninius projektus ir dar studijuojate. Kaip įveikiate kūrybines krizes?

Vienu metu dažnai tenka dirbti ne su vienu projektu, jie persidengia. Tam suvaldyti esu atradusi receptą, padedantį išvengti kūrybinės krizės. Mano sprendimas – susiplanuoti darbus taip, kad nebūčiau tame pačiame kelių kūrybinių procesų etape. Pavyzdžiui, yra

mąstymo etapas, kai susipažįsti su tema ir atlieki kūrybinį tyrimą. Toliau eina konceptualizavimo etapas, kai bandai išsigryninti tai, kas temoje svarbiausia, ir suprasti, kokios galėtų būti priemonės, padėsiančios mintis išreikšti per garsinį kodą. Vėliau prasideda kūryba, repeticijos ir paskutinis etapas – kūrybinių idėjų plėtojimo užbaigimas ir premjera. Tad svarbiausia – vienu metu nebūti tame pačiame kelių darbų etape. Ir jeigu kūrinyje jau paruoštas viešam pristatymui, vadinasi, galima atsiverti kažkam naujam.

Norėčiau pabrėžti, kad kūrybinės krizės vis tiek užklumpa. Veikiu daug ir kartais išties labai pavargstu, būna sunku kūrybos rezultatus pristatyti laiku. Tačiau jei ir patiriu kūrybinę krizę, visada pasirodau repeticijose ir atnešu medžiagą. Nesididžiuoju šia savo savybe, tačiau nepastebiu, kad nuo to nukentėtų kūrybinių vaisių kokybė. Galbūt tai pamatysiu po daugelio metų atsigręžusi atgal.

Be to, man labai patinka viską planuoti iš anksto. Kelerius metus į priekį žinau pagrindinius būsimus procesus. Tad teisingo atsakymo, kaip susitvarkyti su kūrybine krize, neturiu, bet esu atradusi būdą, kaip neišprotėti.

„Pilėnai*“ muzikinėje dramaturgijoje daug nacionalinių ženklų. Koks jūsų, kaip kūrėjos, santykis su tautine ir globalia tapatybe?

Nelaikau savęs nei nacionaline, nei globalia kūrėja, tačiau man patinka ieškoti bendrų vardiklių ir semtis įkvėpimo iš skirtingų kultūrų. Iš jų išsirenku tai, kas tuo metu tematiškai man, kaip kūrėjai, svarbu. Pavyzdžiui, pradėjus dirbti su „Pilėnais*“, Matas Dirginčius su Naubertu Jasinsku man papasakojo Pilėnų mitą, nes iki tol nebuvau jo girdėjusi. Matyt, tai ir atsako į klausimą apie mano santykį su nacionalizmu. Net ir su „Pilėnų“ opera iki šio darbo nebuvau susidūrusi.

savo herojui. Todėl iš vienos pusės, Hansas Kastorpas yra Manno vaizduotės ir saviidentifikacijos kūrinys. Iš kitos – paties aktoriaus saviidentifikacija, kaip galimybė būti savimi. Ji gimdo alkį papasakoti kažką asmeniškai...“ Iš šito bendro alkio ir turėtų gimti „Užburto kalno“ pasakotojas, kaip mūsų laikų žmogus. „Užburtas kalnas“ – trečiasis režisieriaus pastatymas Lietuvos teatre. Lupos dėka lietuvių teatralai atranda naują teatro pasaulį ir iškilų XX a. rašytojų Thomo Bernhardo, W.G. Sebaldio ir Thomo Manno literatūrinius žemynus. Tai – viena didelė kelionė, skatinanti jos dalyvius ieškoti naujų teatrinio pasakojimo būdų bei kelti esminius klausimus apie žmogų ir teatro uždavinius mūsų laikais.

PAGAL JAUNIMO TEATRO INF.

Tik jau vėliau, kalbant apie rezistencinę, karinę garsinę dramaturgiją, pasiūliau dokumentinius Sauso 13-osios įrašus. Tada kilo mintis performanse panaudoti ragus, bet tai atėjo atsispyrus nuo temos, nes jie primena savotiškus liaudies instrumentus. Juos pasirinkau, kad galėčiau papasakoti istoriją, suteikti garsinį simbolį susirinkusių žmonių kvietimui į medžioklę, o ne dėl to, kad pirmiausia man būtų svarbus lietuviškas kontekstas.

Anksčiau jūsų kūryboje buvo daugiau eksperimentų su įvairių medijų ir muzikos jungtimi, tarkim, darbe „Synth porn“. Kokią vietą medijos jūsų kūryboje užima dabar?

Visus savo projektus suprantu kaip medijų projektus. Galbūt todėl, kad pačią muziką suvokių kaip medijų meną. Medijos sąvoką vartoju remdamasi Marshalllo McLuhano teorija. Jis mediją įvardija kaip komunikacijos priemonę, reikšmės kūrimo terpę. Seku šiuolaikinio meno praktika ir muziką bandau suprasti bei interpretuoti kaip mediją. Esu įsitikinusi, kad konceptualaus požiūrio į kūrybą išmokau Vilniaus dailės akademijoje studijuodama medijų meno bakalaurą ir vėliau šias žinias pritaikiau muzikos kompozicijoje.

Kartais atrodo, kad užsiimu net ne kompozicija, o muzikos semiotika. Jeigu turėčiau antrą gyvenimą, mielai studijuočiau humanitarinius mokslus. Juk šiuolaikiniame mene ypač svarbu kelti klausimą, apie ką visa tai. Kad menas būtų ne vien akims, ausims ir jausmams, bet ir žinutė, kurią perduodate savo kūrinio suvokėjui.

Jūsų naujausią projektą – garso ir judesio performansą „Sayonakidori“ – įkvėpė Japonijoje atliktas meninis tyrimas. Kaip planuojate toliau plėtoti projektą Lietuvoje? Kokių sąsajų atradote tarp Lietuvos ir Japonijos?

Prieš metus per poilsinę kelionę Japonijoje atsidūriau Kioto buvusioje imperatoriaus pilyje, kurioje kai kurių koridorių grindys skleidžia neįprastą gurgždesį, primenantį lakštingalų čiulbesį. Šis reiškinys neatsitiktinis: grindys buvo suprojektuotos kaip apsaugos sistema (einant jomis atrodo, kad jų skleidžiamas garsas ateina iš lauko), tačiau aplink šį reiškinį taip pat sklaido mitas, kad galbūt tai architektūrinė klaida – grindys paprasčiausiai per daug metų nusidėvėjo. Būdama menininkė renkuosi tikėti paslaptingesne istorija. Mane sudomino, kad šis mitas yra kažkieko užrašomas ir taip dviprasmiškai pristatomas. Nuo tada, kai užmyniau ant šių grindų, žinojau, kad noriu apie tai sukurti pasirodymą. Per šį laiką išsigryninau tam tikras temas: saugumas, mitas, ribos, kito

baimė. Atsispirdama nuo patirčių Japonijoje atlikau tyrimą, kaip tam tikrose meno srityse, pavyzdžiui, šokyje, galima būtų nubrėžti ribą tarp dviejų žmonių. Manau, ši tema universali. Iš jos galima kelti begalybę klausimų, tarkim, kaip garsu, judesiu ir veido mimika japonų kabuki ar no teatro aktorius vaidintų baimę arba kaip ji išreiškiama per tam tikrus simbolius.

Japonija tapo savotišku mano kūrybinių idėjų šaltiniu dar ir dėl to, kad tai kultūriškai įdomi šalis. Pavyzdžiui, ten ypač gajį susvetimėjimo problema. Daugelyje viešųjų erdvių negalima garsiai kalbėti, tarp žmonių visuomet išlaikomas atstumas – tai puoselėja individualumą. Asmeninių ir kūrybinių simpatijų pagrindu Japonija man tapo svarbiu atspirties tašku ieškoti ryšio tarp tos, regis, be galo tolimos ir lietuviškos kultūros.

Į Japonijos tradicijas ir istorijas man įdomu pažvelgti iš kūrėjos perspektyvos – jas permąstyti, interpretuoti ir kurti naują pasakojimą. Pati šalis būsimame performanse liks vien kontekstu, kuriame gimė idėjos. Nenoriu per daug išduoti, tačiau pasirodyme turėsime bent vieną atlikėją iš Japonijos. Projektą planuojame sukurti Lietuvoje ir tada pristatyti Japonijoje su kitais atlikėjais. Norisi sujungti mūsų konceptualią meninę prieigą su tradicijoms ištikimu japonišku kontekstu ir pasižiūrėti, kas iš to išeis.

Norėčiau pridurti trumpą apibendrinimą apie savo požiūrį į kūrybą. Labai nemėgstu kalbėti apie tai, kas originalu. Viena mano mėgstamiausių frazių ta, kurią plakate užrašė garsus kino režisierius Jimas Jarmuschas: „Niekas nėra originalu, viskas yra sintezė“ (*Nothing is original, everything is a remix*). Vėliau jis taip pat teigia, kad niekas nėra autentiška, bet dėl šito pasiginčyčiau, nes autentiškumas yra kur kas sudėtingesnė sąvoka nei originalumas. Tačiau tai dažnas kūrėjų siekis. Tame pačiame plakate ironiškai, tarsi dar kartą pagrindžiant sintezės idėją cituojamas ir Jeanas-Lucasas Godard'as, pasakęs: „Nesvarbu iš kur tai pasiskolina, svarbu, kur tai perkelta“ (*It's not where you take things from – it's where you take them to*). Šios citatos tiksliai atspindi mano kredo. Mėgstu komponuoti, maišyti ir dekonstruoti įvairius kultūrinius kodus – esmė, ką su pasiskolintais elementais padarai. Rašydama disertaciją ėmiau geriau suprasti, kaip veikia mano kūrybinis procesas, kuris yra iracionalus, bet kartu stengiuosi jį pažaboti, kad ištikus kūrybinei krizei žinočiau, kaip iš jos išeiti ir tęsti toliau. Tad po tiek kūrybos metų vis vien kuriu iracionaliai, tačiau šį procesą valdau sąmoningiau.

Dėkoju už pokalbį.

Tiesiog japonai

Apie kelionę į Tokiją radus pretekstą – parodą „Gražuolės, pamėklės ir samurajai“ Vilniuje

AGNĖ NARUŠYTĖ

Rėžtuku stengiuosi išgauti griežtą pasilenkusios japonės kaklo kontūrą. Jau moku nesusipjaustyti pirštų, bet vis dar sunku imituoti greitą brūkštelėjimą gremžiant tuštumas aplink liniją, kuri atspaude bus juoda. Jau nekantrauju pereiti prie kito etapo – raižyti kimono gėlytes ir voluoti melsvą dažą. Japonai kurdami ukijo-ė raižė medį, mums lengviau – linoleumas minkštesnis. Dėstytojas davė albumą, kad pasimokytum kopijuodami. Mergaitės išsirinko paveikslėlius su moterimis, berniukai – su samurajais. Tai pirmas mano susidūrimas su japonų kultūra – nė neįsivaizduoju, kad kada nors pateksiu į tą kaip kosmosas tolimą šalį.

Dvylikos su puse valandų skrydis per Šiaurės ašigalį – ir aš jau ten.

O dabar Nacionalinėje dailės galerijoje apžiūrinėdama panašius ukijo-ė atspaudus sužinau, kad pauglystėje mano kopijuota japonė greičiausiai buvo kurtizanė, prostitutė ar geiša, dirbanti Jošivaros pasilinksminimo kvartale Edo laikotarpiu. Kad ji ne pati pasirinko linksminimą malonumų ieškančius vyrus – ją, dar mergaitę, pardavė skurstanti šeima. Kad pigiai atspautų bidžingų grožis pridengė kančią ir ištvirtimą, dėl kurio ji uždraus 1841–1843 m. Tenpō reforma. Bet man mokantis M.K. Čiurlionio menų mokykloje, toji „takaus pasaulio“ kultūra buvo taip nutolusi erdvėje ir laike, kad jos amoralumo neįtarė nei mokytojai, nei tarybinio piliečio dorybę saugoję cenzoriai. Tokių nuorodų nėra ir Tokijo nacionaliniame muziejuje, kur eksponuojami geriausi japonų kultūros pavyzdžiai. Ten gali netrukdoma sąžinės priekaištų stebėti, kaip jau gana ryškios atspaudų spalvos atgyja netoliese kabančiuose kimono, o jie padeda kabukio teatro aktoriams perteikti emocijas, paslėptas po balto veido kauke.

Vilniuje surengta paroda „Gražuolės, pamėklės ir samurajai“ pristato ne tik praeities popkultūrą, bet ir jos tęsinį bei transformaciją šiandien – kurtizanos pakeičia mergaitės kovotojos, žvelgiančios į pasaulį plačiomis akimis iš mangų, animės ir plakatų, spindinčios neoniniais drabužiais, smagiai kapojančios galvas Makoto Aidos paveiksle „Charakiri mokinukės“ (2006). Regis, tokia žudynių transo apimta padauža gali akimirksniu virsti ir jo „Kometukė“ (2014), įžūliai atkišusi užpakalį su raudona uodega. Ją randu parodos „raudonajame kampe“je, skirtame tik suaugusiems. Čia suprantu, kad tos kerštaujančios dabarties merginos yra tarsi išsilaisvinusios ir iš Nobuyoshio

Arakio fotografijų – jo supančiuotomis, pakabintomis, klūpančiomis moterimis žavimasi kaip meno kūriniais, bet modeliai jau ima skūstis. Tačiau vieno nebūtų be kito, kaip ir gatvėmis tipenančios japonės nevilotų vakariečio akies, jei nebūtų suvyniotos į judesius varžantį drabužį.

Gatvės priminė parodos architektūra – Petro Išoros-Lozuraičio ir Onos Lozuraitytės-Išorės sukurtas „kilstelėtas, ore sklendžiantis peizažas“, sudarytas iš miesto elementų. Atpažinau Edo-Tokijo architektūros muziejuje patirtą lengvumą, kai erdvę perkeičia lengvai pastumiamos durys. Ten kaimo ir miesto gatvės suformuotos iš restauruotų garbingoms šeimoms priklaususių namų. Nusiavę batus vaikščiojome tatamiais šešėliuotuose kambariuose, kuriuos užbaigia pro langą ar prasivėrusią sieną matomas sodas. Jau nužydėjusios sakuros, ką tik pražydusios azalijos, rododendrai, visa žalios atspalvių paletė, išrašyta juodųjų pušų kamienų kaligrafija. Ir akmenys, iškalinėti geologinių procesų ženklais, apaugę samanomis, tapę teškančio vandens mušamaisiais instrumentais. Tik plonos pertvaros apsaugo nuo lietaus ir vėjo – esi beveik gamtinėje buveinėje. O „miesto“ aikštėje stovinčioje pirtyje ant sienos nutapytas Fudži kalnas, kurio šventumą apmąstydavai švarindamas savo kūną. Deja, šio Japonijos simbolio taip ir nepamačiau, nes visą laiką leidau Tokijo gatvėse ir „Spiral“ galerijoje, kur instaliavome Baltijos šalių fotografijos parodą.

Parodą „Human Baltic“ rengėme kartu su kuratoriais Iveta Gabaliņa, Julija Berkovica iš Rygos ISSP galerijos, Toomu Järvetu ir Kristel Aimee Laur iš Juhano Kuuso dokumentinės fotografijos centro Taline, įkvėpti su japonais seniai dirbančio kultūros vadybininko Sergejaus Grigorjevo. Pristatėme sovietmečiu sukurtą humanistinės fotografijos aukso fondą, bet parinkę darbus taip, kad vaizdai kritikuotų okupantus, o ne šlovintų po Stalino mirties gautą laisvės gurkšnį. Todėl rodėme religines apeigas jamžinčius Romualdo Požerskio „Atlaidus“, Arno

Saaro pankus, Kalju Suuro vargetas, per užmirštą Zentos Dzivinskos archyvą – kultūros užribyje rusenančią moters kasdienybę. Taip pat – draustus ir adoruotus Gunaro Bindės, Peeterio Toomingo ir Violetos Bubelytės aktus, taip nutoldami nuo humanistinės fotografijos sampratos. Vaikus – tipiškiausių objektų – japonai pamatė tik per Ene Kāremos užfiksuotą žaidimą su tuščiais portretų rėmais kaime, į Sibirą išvežtų senelių name. Net nieko „blogo“ nefiksuojantys kadrai – Algimanto Kunčiaus „Prie jūros“, Māros Brašmanės stebėti Rygos gyventojai, Aleksandro Macijausko „Kaimo turgūs“, Andrejaus Granto kelionės po Latviją, Algirdo Šeškaus transliuotas netikras televizijos blizgesys – liudija norą ištrūkti iš absurdo, būti ten, kur nėra ideologijos prievaidų. Ir, priešingai, sovietų pasididžiavimas – miegamieji rajonai, fotografuojami Peeterio Langovitso, slegia nykuma, o komunistų portretai visai užspaudė 9-ojo dešimtmečio pabigos miesto gyventojus Gvido Kajono fotografijose.

Bijojom, kad jau šimtmečius besimėgaujantys popkultūra, gebančia „žavėti ir gundyti, bauginti ir juokinti, stebinti narsa ir nuožmumu“ (citata iš NDG parodos anotacijos), japonai nepastebės nespaltvotos nežinomų šalių praeities panoramos. Bet vos tik atsidarė kultūros centras, žiūrovai jau skaitė mūsų parengtus tekstus, prikišę nosis tyrinėjo fotografijas. Tą dalį skubiai sukabinome ankstyryte, o paskui tęsėme pasislėpę už širmos, kad netrukdytume kavinės lankytojams ir dizaino parduotuvės pirkėjams (tokios taisyklės). Kai tyliai nutependavome prikljuoti likusių etikečių, japonai mus dar ir užkalbindavo, prisipažindavo buvę Baltijos šalyse ar žinančius jas iš draugų. O po pietų kalbėjomės su minia žurnalistų, po pristatymo dar ilgai uždavinėjusių klausimus. Vienas nustebino: „Ar nepaveikė šios parodos karas Ukrainoje?“ Paveikė. Tik tada ir paaiškinome, kad būtent todėl rodome sovietinės okupacijos laikais kurtą fotografiją kritiškai, be to, dar sukūrėme Baltijos kelio programėlę, kur galima pamatyti

Fotografo atelė Edo-Tokijo architektūros muziejuje. 2024 m.

A. N. NUOTRAUKOS

susikibusius rankomis trijų šalių piliečius, vienybe įveikusius Sovietų Sąjungos monstrą.

Ukrainos iš pradžių neminėjome, nes nenorėjome visai supainioti japonų kalbėdami apie jiems tolimą regioną. Bet paaiškėjo, kad yra priešingai – Rusija jiems visai šalia ir ji dar grasina ateisianti vaduoti ainų, gyvenančių neapgintoje Hokaido saloje. Be to, japonai mato Kinijos pasiruošimus karui. Todėl Ukraina jie domisi labiau nei Vakarų Europa, besitikinti karo išvengti. Tai patvirtino ir 8-oji Jokohamos trienalė, pavadinta „Laukinė žolė – mūsų gyvenimai“. Ją kuravę Liu Dingas ir Carol Yinghua Lu iš Pekino mąstė apie pasipriešinimą neoliberaliai sistemai, kuri „gamina ne piliečius, bet vartotojus, ne bendruomenes, bet prekybos centrus“. Galbūt metas, sako jie, vėl atkreipti dėmesį į individą: „tebūna tu ir aš, atsparūs ir amžini kaip laukinė žolė“. Hierarchija verčiau užleis vietą „laisvai pasirenkamoms kombinacijoms, horizontaliems ryšiams, nenumatytiems susitikimams, atvirumui vienas kitam ir nuolatinėms pokyčių generavimui“. Trienalės dalyviai pasakoja apie protestus visame pasaulyje, bet labiausiai Rytų Azijoje nuo XX a. pradžios iki dabar, kuria postrevoliucines utopijas dabarčiai. Tačiau labiausiai įsiminė japoniška distopija – šokėja Eiko Otake nuvyko prie Fukušimos atominės elektrinės, kurios aušinimo sistema 2011 m. kovo 11-ąją sugadino cunamis. Po katastrofos likusioje dykynėje ji lenkėsi, klūpėjo, gulėjo apkabindama žemę – Williamo Johnstono fotografijose moters kūnas tarsi krinta išsekintas, neatlaiko aplinkos siaubo.

Apžiūrinėjant Jokohamos dailės muziejuje eksponuojamus kūrinius vis persekiojo kažkur grumenantis grėsmės garsas. Ir tik iš galerijų patekus į atriumą paaiškėja, kad tai ukrainiečių pabėgėliai moko pasaulį, kaip atpažinti rusų bombas vien iš jų skleidžiamo garso – tada siūlo jį pakartoti karaokėje (menininkai Yuriy Biley, Pavlo Kovach, Anton Varga). Jei skaitėte mano ir Paulinos Pukytės tekstus, suprasi, kad tas pats kūrinys dabar rodomas Lenkijos paviljone 60-ojoje

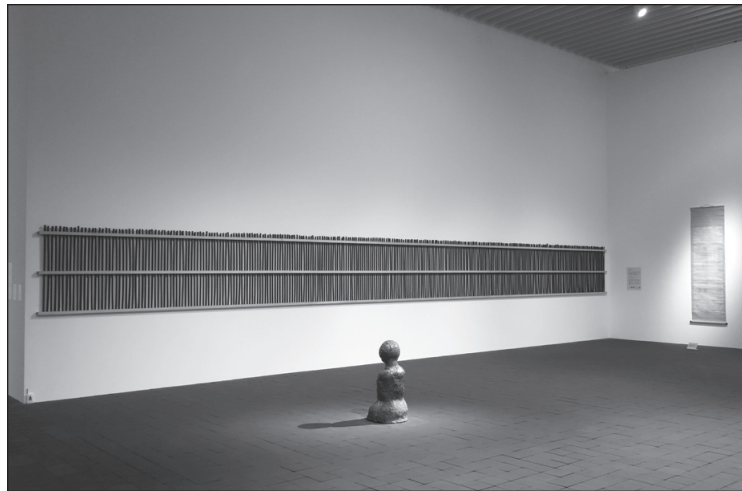
Venecijos bienalėje. Abiejose vietose dalyvių beveik neatsiranda – gal nedrąsu, o gal nesinori į galvą įsileisti karo. Tik tiek, kad Jokohamoje jo neįmanoma išvengti.

Po japonų parodą Vilniuje taip pat klaidžioja garsas, užpildantis menamą miestą gyvenimu. Tik išeidama perskaitau, kad tai Arturo Bumšteino garso kūrinys „aida“, kuris japonų kalba reiškia „erdvė tarp daiktų“, o lietuviams tai būtų *aido* moteriškoji giminė. Japoniški sintetatoriai perdirba Tokijuje gyvenančios architektės, fotografės Viktorijos Makauskaitės miesto aplinkos įrašus. O šalia jos balsas japoniškai skaito parodos kuratoriaus Arūno Gelūno tekstą. Tyliai – tik priėjusi prie pat supranti, kad tas nesuprantamas kalbėjimas skirtas tau. Kaip ir pačioje parodoje – turi susikaupti, kad išgirstum po dekoratyviu paviršiumi paslėptą mintį.

Lokius medžiojantys samurajai, vaikus viliojančios pamėklės. Geidulingi, kartais iškrypėliški malonumai, suregistruoti Kuniyoshio Utawos siungos knygelėje „Vakarėlių stebėtojo užrašai“ (1833). Ir kabukio teatro uždanga, kurią greitai nutapė girtas Kavanabe Kjosajus, taip išgelbėdamas spektaklio premjerą. O šiuolaikinė mergaitė nuo kažko slepiasi įsliuogusi į bambuko kamieną, prisiglaudusi visu kūnu šviečiant pilnačiai (Toshio Saeki, „Drebantis mėnuo“, 2018). Šimtmečius kurti komiksai, virtę mangomis ir anime, susilydė į dabarties civilizaciją, kuri džiugiai ardosi kaip Kazuki Umezawos pikselinys „Tirpsmas rojuje, Niekis Žemėje“ (2024). Bet čia – tik daugiaprasmiai menininkų perspėjimai, netvaraus pasaulio kvintesencija. Būnant Tokijuje tvarka atrodė itin tvari, nes naujieji dangoraižiai atsargiai apėjo šimtamečius parkus ir dar senesnes šventyklas.

Miestas veikia kaip tylus laikrodis. Automobilai skrieja virš pastatų pakeltais viadukais, o gatvėmis prasliuogia zyždami kaip uodai. Visur betonas, stiklas ir akmenys, bet kiekviename plyšyje – medelis,

NUKELTA Į 9 PSL.

Theaster Gates, „Afro Mingei“, parodos vaizdas, Mori dailės muziejus. 2024 m.

Spalvoti moliai antrina aštuonkojo galūnėms

Augusto Bidlauskio ir Eglės Kulbytės parodos Klaipėdos Baroti galerijoje

AISTĖ KISARAUSKAITĖ

Rugpjūčio pabaiga kasmet prisipildo prinokusių moliūgų, cukinijų, sode krinta obuoliai, kriaušės, kvepia neseniai nukastos bukvės. Paskutinėmis vasaros ar pirmomis rugsėjo dienomis paprastai uždera ir parodų. Šiemet derlius itin solidus, teks rimtai padirbėti, norint viską pamatyti. Rudens darbymetyje dalyvauja ne tik sostinės ekspozicinės erdvės – Klaipėdos Baroti galerijoje rugpjūčio 29 d. atidarytos dviejų menininkų parodos: Augusto Bidlauskio „Po žmogaus“ (sudaryta iš dviejų anksčiau rengtų parodų „Po žmogaus“ ir „Tiek tos gamtos“) bei Eglės Kulbytės „Neriskopai“.

„Po žmogaus“

Bidlauskas, vienas iš jaunosios kartos menininkų, atkakliai neatsisako grafikos giliaspaudės ir nuosekliai dirba mecotintos technika. Technologijos įvaldymas šiam autoriui suteikia ypatingą laisvę, leidžia žongliuoti istorinių raizinių motyvais, jungti juos su dabarties aktualijomis, popkultūros citatomis. Tiesą sakant, ir daugelį dabartyje cirkuliuojančių istorinių motyvų lengvai galima priskirti šiuolaikinės popkultūros reiškiniams, tarkim, Barboros Radvilaitės ir Žygimanto Augusto meilę. Istorija kaip didžiulė žinių ir kurtų pramanų tektoninė plokštė funkcionuoja šiuolaikybėje įvairiomis formomis. Pakanka paminėti vieną baisiausių XXI a. karų – Rusijos agresiją Ukrainoje ir Putino bandymus ją pateisinti remiantis istorinių žemėlapių interpretacijomis, kurie, beje, irgi priskirtini grafikos lakštams. Bidlauskas taip pat nestovi nuosalyje nuo geopolitinių procesų. Jo kūryboje istorinio kostiumo detalės, įvairūs personažai įtraukiami į šiuolaikybės diskursą, išryškinant

keliamus klausimus ir problemas. Jis neabejingas Ukrainos karo įvykiams, tačiau tai lieka daugiau kaip fonas arba kaip parodas paaiškinantys tekstai, į kūrinio audinį neįpinant tiesmukų nuorodų.

Nors parodos pavadinimas aiškiai nurodo posthumanistinį kontekstą, kūriniai ir čia veikia kaip savarankiškos visatos, leidžiančios jas interpretuoti gerokai įvairiau. Vis dėlto labiausiai į akis krinta istorinių, gamtos, kasdienės buities detalių lydinys, kuriam puikiai tarnauja klasikinė mecotintos technika, suteikianti grafikos atspaudams specifinio rafinuotumo. Dėl jos „Adidas“ ženklas (trys juostelės), padėvėtas kilimas, žabo ir kiaurasamtis tampa vientiso pasakojimo dalimis. Net kritikos pamušalas, įsiūtas į Bidlauskio kūrybą, yra tik viena iš sudedamųjų, jo grafikos lakštų drabužis sumegztas iš daugybės siūlų ar net iš gyvų būtybių kūnų. Tokio drabužio kišenės pilnos pokštų ir graudulio, praeities ir ateities, kur mūsų jau nebus. Sakyčiau, kad ši paroda yra šimtasiulė, užsimenanti apie tolumoje griaudinčius pabūklus, rudenį išskrendančius paukščius ir kasdienę buitį virtuvėje, o kartu ji yra elegantiška lyg viduramžių liemenė, rankomis siuvinėta meistrų.

„Neriskopai“

Keramikos technologija yra viena iš tų kaprizingųjų, turinčių savo įgeidžių, įnorių ir dažnai pasipriešinanti menininkui šukių pavidalu, ribojanti jį krosnies dydžiu, o vėliau – transportavimo kančiomis. Tačiau žvelgiant į Eglės Kulbytės kūrinius atrodo, kad ji puikiai sutaria su moliu, paversdama jį optiniu menu. Akivaizdu, kad šiems kūriniams reikėjo daugybės valandų metodiško darbo ir disciplinos. Paprastos, tarsi tarpusavyje nesusietos

formos jungiasi per pigmentais spalvintų molių medžiagą, atskleisdamos įvairias jos galimybes. Reikia paminėti, kad šis projektas – netikėtai brandus autorės bakalaurinis darbas. Ir jame labiausiai džiugina ne jaunos menininkės gebėjimas valdyti technologiją, o bandymas neužstrigti vien medžiagoje, siekis ieškojimus paremti aiškia ir gerai suformuluota idėja, oparto estetiką aktualizuojant šiuolaikiniame kontekste.

Oparto meno pradžia siejama su Victoru Vasarely kūriniu „Zebras“, sukurtu dar 1938 metais. 1966 m. jau gerokai arčiau nei geležine siena atitverti Vakarai – Krokuvoje – atidaryta pirmoji grafikos bienalė, kurioje dalyvavo ir tuomet jau garsenybe tapęs minėtas Victoras Vasarely. Bienalės nugalėtojas Kumi Sugai iš Paryžiaus taip pat demonstravo įspūdingas spalvotas geometrines abstrakcijas. Oparto judėjimas po 1965 m. parodos „Reaguojanti akis“ (*The Responsive Eye*) Niujorko modernaus meno muziejuje (MoMA), kur dalyvavo ir Victoras Vasarely, taip pat Bridget Riley, Frankas Stella, Carlosas Cruzas-Diezas, Jėsus Rafaelis Soto ir Josefas Albersas, buvo kaip tik sėkmės viršūnėje. Lietuvių menininkai 1968 m. dalyvavo Krokuvos bienalėje, o 1967 m. – 7-ojoje Liubianos bienalėje, kur Vytauto Kalinausko, Arūno Tarabildos ir Aldonos Skirutytės pavardės buvo greta (!) Jaspero Johnso, Roberto Rauschenbergo, Jameso Rosenquisto, Davido Hockney, Victorio Vasarely.

Opartas mūsų menininkams tuomet padarė didžiulį įspūdį, kai kurių kūrybinį kelią visiškai pakeisdamas. Į Lenkiją sovietmečiu buvo kiek lengviau išvažiuoti, tad oparto priblokšti liko ne tik dalyvavę minėtose bienalėse Lietuvos kūrėjai, bet ir atvažiavusieji pažiūrėti šių parodų. Jo pėdsakus galime

daikto gyvybę, padeda jam persikūnyti į kitus pavidalus – gražesnius. Be to, jis sukaupė juodajai kultūrai skirtų knygų biblioteką ir instaliavo fiktyvų keramikos centrą, primenantį apie jo studijas 2004 m. Tokonamėje.

Šventyklas su riestais stogais Tokijuje vis užtinki netikėtai, nebent tikslingai nuvažiuotum į Ueno parką, kur yra visa jų kolekcija. Bet man įspūdingiausias buvo parkas su šventove, pastatyta šalį atvėrusio imperatoriaus Meidži ir imperatorės Šoken sieloms. 1868 m. Meidži paskelbė penkis priesakus, kuriuose, be kita ko, įrašytas ir siekis išsaugoti japonų meilę grožiui kaip esminę jų tapatybei. Čia ir japonai, ir turistai ateina stebėti birželio pradžioje pražystančių irisų, ant medinių lentelių užrašo prašymus

Augusto Bidlauskio ir Eglės Kulbytės parodos fragmentas

BAROTI GALERIJOS NUOTR.

matyti daugelio mūsų garsiųjų modernizmo kūrėjų darbuose, tarkim, Birutės Žilytės. Opartas darė įtaką ir sovietiniam dizainui, jo panaudojimas ne vaizduojamuosiuose menuose net buvo skatinamas.

Taigi, šis judėjimas Lietuvos mene jau įleidęs šaknis, todėl Kulbytės pasirinkta teorinė bazė yra net aktualesnė, nei gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Jai oparto idėjų permąstymas tapo neatsiejamas nuo keramikos istorijos ir technologijos žinių (nerikomi technikos), o anksčiau įgyti grafinio dizaino pagrindai leido jaunai menininkei rasti savitą žiūros tašką keramikoje ir plečia lietuviško keramikos lauko ribas.

Kulbytės kūriniai veikia panašiai kaip Victorio Vasarely grafika – emocinį efektą patiri iš pirmo žvilgsnio, o daug pasakoti apie optines iliuzijas apskritai sudėtinga. Optinio meno kūriniai sukurti veikti vienu efektingu smūgiu, tačiau šios meno srovės principų perkėlimas į keramiką leidžia pasimėgavimo laiką pratęsti – porceliano cilindrų raštai atsiskleidžia einant aplink juos, keramikos paviršius galima ir paliesti, o kadangi kūrinių eksponuojama visai nemažai, jie sukuria tarpusavio dialogus. Tačiau vis tiek opartas lieka meno rūšimi, kuri

veikia vienu smūgiu, netikėtai, ilgam įsitaisydamas jau mintyse.

Vietoje išvados: šiuos du, atrodo, tokius skirtingus menininkus iš tiesų nemažai kas sieja. Visų pirma – klasišinių, istorinių technologijų naudojimas ir jų meistrystė. Abu autoriai, nors ir kiekvienas savaip, didžiulę dėmesį skiria atlikimo precizikai ir tuo paperka net ir apie naudojamas technologijas nieko neišmanantį žiūrovą. Taip pat abu siekia naujai pažvelgti į gerai pažįstamas XX a. meno sroves – opartą ir popartą, visa tai suldydami su gerokai senesnės istorijos citatomis ar technologijomis. Bidlauskas žaidžia istorinio kostiumo detalėmis, personažais, užuominomis, Kulbytė atsiremia į senąją japonišką nerikomi techniką. Taigi, dvi tarsi visai atskiros parodos visai gerai sutaria ir akivaizdžiai turi apie ką pasikalbėti. Smulkiai supjaustyti spalvoti moliai antrina stambiau padalintoms aštuonkojo galūnėms, nepiktai, nes viskas galiausiai tvarkingai sujungta, išauginti nauji dalyviai ir jų nauji nuotyčiai.

Parodos veiks iki rugsėjo 18 d.

Baroti galerija (Didžioji vandens g. 2 / Aukštoji g. 1, Klaipėda)

ATKELTA IŠ 8 PSL.

puoselėjamas ir saugomas. Lygutėliais šaligatviais judantys pėstieji ir dviratininkai prasilenkia vienas kito neužkliudydami, o eskalatoriais kildama į dangoraižius vis randi ką nors netikėto. Viename prekybos centre pravažiavusi drabužius vyrams ir moterims, batus, kvepalus ir juvelyriką, patekau į Kosei Komatsu instaliaciją, užpildžiusią visą aukštą. Prisėdusi ant suoliuko pameditavau ties besisukančiais plastiko vilkeliais, švaistančiais blyksnius stilizuotai papsint lietuvi. Tai lyg ore sklandantys balos purslai, nuo vaikystės traukę menininką. Iš šio dirbtinio sodo per kavinių ir barų aukštą patekau į tikrą sodą ant stogo. Prisėdusi ant laiptų valgyti savo sušių stebėjau analogiškus valgytojus

panašiam dangaus sode ant kito dangoraižio stogo.

Ieškodama Mori dailės muziejaus irgi įėjini į eilinių dangoraižių, kur tave staigiai pakelia į penkiasdešimt trečią aukštą, o išėjusi iš lifto patenki į akinamą kosminį laivą. Ten pusę metų veikė afroamerikiečio iš Misissipės ir Čikagos Theasterio Gateso paroda „Afro Mingei“ (japonų mingei judėjimas, propaguojantis paprastų daiktų grožį, čia sujungtas su afroamerikiečių pilietinio pasipriešinimo estetika „juoda yra gražu“). Gatesas maišo meno kūrimo prieigas ir kultūras, kuria šventoves juodumui, abstrakcijas konstruoja iš sugriautos mokyklos grindų, kilimų – iš nurašytų gaisrininkų naudojamų žarnų, kuriomis malšinami protestai. Įkvėptas šintoizmo, jis tarsi stengiasi išsaugoti

dvasioms, lankstosi ir dukart suploja prie pagrindinės šventyklos erdvės, į kurią niekam nevalia užteiti.

Tačiau didžiausias sujudimas – toje vietoje, kur prasidėjo pats Tokijas. Pasak legendos, 628 m. ten buvusi tik žolė. Kartą du žvejai išgirdo balsą, liepiantį mesti tinklą į Sumidą, ir sužvejojo auksinę Bodisatvos Kanono statulą. Tai sužinojęs kaimo vyresnysis perdarė savo namus į šventyklą. Išgirdę apie statulos daromus stebuklus, čia ėmė plūsti žmonės, bet netrukus ji buvo paslėpta. Mačiau, kad japonai čia atkeliauja apsirengę kimono nusifotografuoti prie savo kultūros „kertinio akmens“, upe atplukdyto iš Kinijos.

Atplukdyta ir perdirbta – taip japonai elgiasi su viskuo, kas patenka

į jų rankas. Mūsų parodos atidarymui jie gamino šaltibarščius. Sutar-kavo mano nelegaliai atgabentus burokus, o neradę kefyro pritaikė jogurtą. Šaltibarščiai skanūs, bet kitaip.

Vėlai vakare, jau prisivalgę sušių ir išgėrę sakės, visi kartu einame į karaokės barą.

– Jūs jaučiatės europiečiais? – klausia fotografas Shinya B.
– Taip.
– Keista, o mes nesijaučiam azijiečiais.
– Tuomet kas jūs?
– Mes tiesiog japonai.

Paroda „Gražuolės, pamėklės ir samurajai“ veikia iki spalio 13 d.

Nacionalinė dailės galerija (Konstitucijos pr. 22, Vilnius)

Panardinimas

ATKELTA IŠ 1 PSL.

tik subjektyviai: iš triukšmingo Paryžiaus ryškiausiai liko atminty Gustavėo Moreau muziejus, įrengtas jo namuose. Iš Barselonos – Joan Miró. Galbūt taip yra, kad individualus pasakojimas labiau atveria jo laiką, kontekstus, kūrybą, geriau suprantame, kas buvo drąsu, koks lūžis gyvenime persikėlė į kūrybą, galime gretinti su šia diena.

Rašydama apie (aną) šimtmečio parodą Narušytė iš visų paveikslų kaip ekspozicijos raktą išsirinko „Akrobatą“: „Gudaitis tapo akrobatą išsukinėtomis kojomis, lūžtantį per juosmenį, stovintį ant galvos, beveidį ir, regis, bejėgį – šį įspūdį kuria kaptas kūno kontūras ir figūrą čiaizantys potėpiai, sutrūkinėję it senas tinkas“ („Žaidimas ant lino“, *Šiaurės Atėnai*, 2004 11 06, nr. 723). Per šį personažą menotyrininkė atveria dialogą su Vakarų modernizmu ir komplikacijas su vietine, laužančia sistema. „Akrobatas“ yra ir dabartinėje parodoje, ir net ne vienas, o su eskizu. Daugelis darbų yra lydimi savo pačių variacijų, piešinių. Tai šios parodos išskirtinumas – priartinimas prie darbo, mąstymo proceso.

Iš 2004 m. Agnės teksto suprantu, kad, kaip ir šiandienos parodoje, anoje svarbų vaidmenį atlieka sovietinės valdžios išbartas „Triptikas M.K. Čiurlionio atminimui“ (1961–1962), „dėl šios pusiau abstrakčios, muzikinės dermės principais grįstos kompozicijos tapytojui teko aiškintis ir žadėti „ta kryptimi“ daugiau nebedirbti. Tačiau kultūros laisvėjimo procesas jau buvo įsibėgėjęs. Dailininkus užvaldė naujumo ir eksperimentavimo troškimas“ (LNDM inf.¹). Kaip ir ten, čia pasakojimą papildė Algimanto Kunčiaus (dailininko žento) puikiosios fotografijos, kurios tampa neatskiriama ir labai vertinga Antano Gudaičio kūrybos fondo turinio dalimi. Gaila, kad negaliu palyginti dviejų didelių tam pačiam autoriui skirtų parodų, suręstų iš skirtingų perspektyvų. Nors dalis turinio sutampa, galime pažūrėti, kokia yra šiandieninė, kuruota Algės Gudaitytės. Ką ji daro su mumis?

Man atrodo, kad dabar veikianti paroda „Kompozicijos“ mus nardina. O nardinimas prasidėjo nuo Petro Geniušo kompozicijos, fortepijonu atliktos Vilniaus dailės akademijos gotikinėje salėje, per atskirą pristatymą, skirtą pirmiausia kultūros bendruomenei ir bendražygiams. Charizmatiškas pianistas ieškojo asmeninio santykio su dailininku, atkreipė dėmesį į tai, kad jo gimimo metais Gudaitis kaip tik tapė „Triptiką M.K. Čiurlionio atminimui“. Improvizaciją pirmiausia pradėjo nuo pasakojimo, tokio tarsi regėjimo: apie 1930-uosius

jaunas Antanas Gudaitis eina Paryžiaus gatvėmis, galbūt užsuka į bažnyčią, kur labai panašiu metu gimęs ir miręs Olivier Messiaenas groja vargonais, keliauja toliau, kavinėse karaliauja džiazas (Gudaitis mėgo džiazą, dažnai klausydavosi jo ir savo mėgstamiausio kompozitoriaus Bėlos Bartoko). Vėliau dailininkas galbūt užsuka ir į Monmartrą.

Geniušas kaip sakė, taip ir padarė. Atrodo, kad jam groti – lyg kvėpuoti. Neįsivaizduoju, kaip įmanoma tik vienu instrumentu ir dviem rankom sugroti ir Paryžiaus gatvės triukšmą, ir ėjimą, ir einančiojo mintis, ir tuo pat metu visa tai sulieti su minėtų kompozitorių muzikos motyvais. Mes, klausytojai, kaip užkerėti regėjome nematomą kiną, kur prabyla Paryžiaus vargonai ir barška kabaretų numerių ištraukos. Panirome į modernizmo idėjomis, kulminacijomis dvelkiantį Paryžių. O išnėrę iš muzikinio sapno keliavome per gatvę žiūrėti Gudaičio abiejuose „Titaniko“ aukštuose.

Pasak kuratorės, „parodoje pristatomas paties Antano Gudaičio

labiausiai vertintas kūrybos laikotarpis, kuris tęsėsi nuo 1959 m. iki jo mirties“. Tai jau ne Paryžiaus ar „Ars“ grupuotės etapas, o brandžioji kūryba. Sudėtingo sovietmečio laiko ir išlaisvėjimo etapo darbai. Pirmo aukšto salėje galime įžvelgti svarbią chronologiją: eksponuojami etapiniai pokario darbai (žymesnės figūrinės kompozicijos), o vėliau kuratorinė struktūra iš nuoseklaus pasakojimo išsiskleidžia į temų (sūnaus palaidūno tema, šv. Antano gundymas, žmonės ir gyvūnai), atskirų motyvų plėtojamą per variacijas. Žiūrovui pateikiami įvairiomis technikomis sukurti piešiniai, tapybos versijos. Taip esame sustabdomi stebėti, kaip Gudaitis atsirenka, kas jam nereikalinga, o kas paliekama, sekame tarsi filmą kūrybos eigą.

Esame nardinami į gilesnį sluoksnį, lėtinamas žingsnis palyginimui, savo pasirinkimui. Nardinami ne tik mes, bet ir iš mūsų ima nirti prisiminimai. Žiūrėdama vieną iš Kunčiaus dokumentikos filmų, rodomų parodoje, Narušytė atkreipė dėmesį, kad sovietmečiu grupinėse parodose paveikslai

Antanas Gudaitis savo dirbtuvėje

A. KUNČIAUS NUOTR.

dažnai būdavo aptarinėjami kaip visiškai atskiri pasauliai. Šiandien juos eksponuojame jau kitokių lūkesčių kupini. O štai Giedrė Jankevičiūtė vaikstant po parodą prisiminė, kad 8-ajame dešimtmetyje Ingrida Korsakaitė atskiru leidiniu tyrinėjo Gudaičio piešinius ir anuomet jos darbo naujumas gal net nebuvo pakankamai suprastas (Ingrida Korsakaitė, *Antanas Gudaitis. Piešiniai*, Vaga, 1973). Abi sutikome, kad dabar rodomi piešiniai sudomino. Man jie gal net buvo pati įdomiausia parodos dalis, nes juose ir laisvės daugiausia, ir skleidžiasi dailininko kūrybinis mąstymas, ir rasime švelnios satyros, autoironijos – būtinybių, be kurių bet koks talentas sumedėja.

Kūrinių kiekis parodoje irgi didino nardinimo „į Gudaitį“ jausmą. Labai subtili parodos architektūra, sukurianti itin estetišką patirtį (architektė Ieva Cicėnaitė), yra palyginti tiršta kūrinių. Girdėjau balsų, sakančių, kad gal kiek ir perkrauta. Manau, šį pojūtį iš dalies lėmė ir gausi žiūrovų minia, padvigubinusi efektą. Apsilankius paprastą dieną, vienas pasakojimas eina po kito ir krūvis atrodo kur kas mažesnis.

Vis dėlto tirštumas naujai įkurto fondo tikslams yra reikalingas, norint pranešti apie palikimo apimtį, apie poreikį ir galimybes dirbti su medžiaga įvairiomis kryptimis. Manau, erdvės pripildymą kūrinių lėmė ir kuratorės santykis su

dailininku: Algei senelis Gudaitis toks didelis ir reikšmingas, svarbus ir mylimas, kad jokia salė nebūtų per didelė juo užpildyti. Jausmą, kad Gudaitis yra neapeinama figūra, tvirtina ir dailės istorija, ir Kunčiaus filmuotas Gudaičio jubiliejus Palangoje. Ne pas kiekvieną ateina minia su orkestru.

Mums pateikiamas toks asmeninis (šeimos žvilgsniu: kai būnama šalia, pozuojama, fotografuojama) dailininko priartinimas, kokį gali sukurti tik žmogus iš artimiausios aplinkos. Parodos proga išleistame katalogėlyje, kuriame akivaizdu, kaip sunku reprodukuoti tokią rupią Gudaičio tapybos faktūrą (todėl geriau žiūrėti originalus, kai yra proga), Gudaitytė apie senelio tapybą rašo labai analitiškai, išdėsto etapus, sudeda akcentus, pasidalina įžvelgtais niuansais – t.y. profesinio atsitraukimo netrūksta. Tad nardinimo į gylį, į kūrinių kūrimo procesą, jo aplinkos priartinimo strategija yra ne naivi, o tyčinė.

Artimos aplinkos jausmą stiprino visų salių pereinamosiose erdvėse išdėstytos šviesdėžės su Kunčiaus nuotraukomis, kuriose Gudaitis skaito laikraštį, bendrauja su kolegomis, žaidžia šachmatais, pataria studentams, tapo, daug kur jį lydi spanielis Margis. Menininkas yra šalia, jis toks savas, paprastas. Panašiai atrodo (kartais oficialiau, kartais labai jaukiai) ir atskiroje salytėje, kur keliais aukštais sukabintos Kunčiaus darytos Gudaičio ir jo aplinkos nuotraukos pasakoja dailininko gyvenimo epizodus.

Koks jausmas lieka po parodos? Kadangi Gudaitis yra vienas iš Lietuvos dailės autoritetų ir skambius žodžius apie jį jau yra išsakę /išsakiusi beveik kiekviena/s žymiausia/s mūsų dailėtyrininkas ir dailėtyrininkė, kad jis būtų integruotas į dabarties kontekstus labiau, norisi jį analizuoti ir kvestionuoti. Norisi dialogo tarp tų, kurie myli, ir tų, kurie nekenčia. Kaip ir kiekvienas autoritetas, jis prašosi nuvainikavimo ir naujų santykių. Sąskambių su kitais autoriais. Ir taip toliau. O kad Gudaitis taptų dar ryškesniu šių dienų veikėju, be abejo, jis turi būti labiau pasiekiamas akis į akį. Ši paroda – gera proga šiam dialogui sėti sėklas. Ji veiks **iki rugsėjo 28 d.**, o toliau – linkiu, kad Antano Gudaičio kūrybos fondai sektųsi įgyvendinti visus drąsiausius sumanymus.

Ekspozicijos fragmentai

M. KRIKŠTOPAITYTĖS NUOTRAUKOS

¹ <https://www.lndm.lt/ndgnuolatine-ekspozicija-ekspozicija-reiksminga-forma>

Aktyvizmas, prilyginamas terorizmui

SIMONA ŽEMAITYTĖ

Menininkų Guillaume'o Cailleau ir Beno Russello duetas metus reguliariai lankėsi „ginamoje zonoje“ (zone à défendre, arba ZAD) Prancūzijoje, kur gyvena apie 150 aktyvistų kolektyvas. 2018 m., fiziškai užėmę teritoriją ir atlaikę daugybę bandymų iškraustyti, jie sėkmingai pasipriešino tarptautinio oro uosto plėtros projektui. Filme „Tiesioginis metodas“ („Direct Action“, Prancūzija, Vokietija, 2024) liudijama bendruomenės galia, taip pat ieškoma alternatyvių būdų pasakoti istorijas.

„Tiesioginis metodas“ bus rodomas 21-ajame Vilniaus dokumentinių filmų festivalyje. Rugsėjo 20–23 dienomis Vilniuje su žiūrovais susitiks vienas iš šios juostos autorių – menininkas, kino kūrėjas Benas Russelas.

„Tiesioginis metodas“ – ne pirmas bendras jūsų projektas. Smalsu, kaip susitikote.

Benas Russellas: Ar pameni, kada susitikome?

Guillaume'as Cailleau: 2009 metais.

B. R.: Susitikome per avangardo ir eksperimentinių filmų bendruomenę Niujorko filmų festivalyje. Abu ten rodėme filmus. Po to 2011 m. Graikijoje bendradarbiauome kurdami juostą „Austerity Measures“. Vėliau Guillaume'as nusprendė prodiusuoti, o mano filmas „Sėkmės“ („Good Luck“, 2017) tapo pirmuoju jo darbu šioje srityje.

G. C.: Po jo kartu dirbome prie filmo „Color-Blind“. Galiausiai Benas kreipėsi į mane su projektu apie ZAD'ą. Nuvykome į komuną... Nusprendėme, kad filmą kursime kartu. Mums patinka dirbti mažoje komandoje ir, manau, abiem nepatinka žodis „režisierius“.

B. R.: Su nevaidybiniais scenarijais taip jau yra. Viskas tiesiog vyksta, tereikia atkreipti dėmesį į tam tikrus dalykus ir būti... choreografais. Gal tai tinkamesnis terminas?

G. C.: Oho, apie tokį niekada nepagalvojau (*juokiasi*). Filmų kūrėjai... Mums patinka būti filmavimo aikštelėje ir joje kurti.

Benai, „Tiesioginis metodas“ – ne pirmas tavo filmas apie bendruomenių gyvenimą. Pa-menu juostą, režisuotą drauge su Benu Riversu. Guillaume'as, kita vertus, ieško naujų politinio naratyvo formų. Kaip su-derinote režisūrinius interesus naujausiame filme?

G. C.: Mus abu domina socialiniai klausimai. Benas minėjo pirmą mūsų bendrą darbą Atėnuose, Graikijos finansinės krizės tema. Jau tada buvo aišku, kad interesai panašūs. Abu esame iš eksperimentinio ir avangardinio kino mokyklos, mus sieja daug bendrų temų, domina alternatyva, kitokia vizija.

B. R.: Manau, dėl turinio ir formos mąstome panašiai. Tačiau kyla ir dokumentikos praktikos klausimas. Svarbu apsvarstyti ne tik tai, kaip reprezentuoti vieną ar kitą temą, bet ir savo santykį su ja. Apie tai daug galvojome kurdami filmą Graikijoje. Nė vienas nesame graikas, nė vienas nedirbome anarchistų bendruomenėje. Taigi, kėlėme klausimą, kaip pavaizduoti vietą, su kuria gali susitapatinti, bet nesi jos dalis. Tai labai svarbu mano praktikoje, apie tai daug galvojome ir vykdami į ZAD'ą. Žinoma, šiuo atveju Guillaume'as – prancūzas (kaip ir aktyvistai).

G. C.: Taip, esu prancūzas. Ir užaugau netoli vietos, kur įsikūrusi ZAD'o bendruomenė. Studijavau Nante, šalia jo ir turėjo atsirasti filme minimas oro uostas. Tačiau dar iki prasidedant protestams persikėliau į Berlyną. Įvykius sekiau iš tolo, per draugus, ypač vieną, labiau įsitraukusį į protestus. Jis mums ir padėjo užmegzti kontaktą su bendruomene. Kita vertus, aktyvistų veikla buvo gana plačiai nušviečiama žiniasklaidos, tad dvejojau – ką čia naujo galima papasakoti? Tačiau judėjimas pasiekė pergalę. Tai – itin reta. Tapo be galo svarbu pateikti istoriją tarptautinei auditorijai.

Nėra paprasta patekti į uždaras bendruomenes. Ar ZAD'o gyventojai noriai jus įsileido? Filmas juos domino?

G. C.: Viskas ne taip paprasta. Tai atsispindės ir publikacijoje, kurią netrukus išleisime. Kai susisiekiame su bendruomenės atstovais žiniasklaidai, mums atsiuntė standartinį atsakymą, kad tokie projektai jų nedomina, kad jie nerimauja, kaip tai paveiktų bendruomenę ir t.t. Pateikė ir daug klausimų, į kuriuos atsakėme. O dabar žinome, kad tie atsakymai jų neįtikino: „Dar vieni menininkai, kurie kažko nori.“ Iki mūsų ZAD'ė buvo ir kitų, jie atvykdavo trumpam, surinkdavo informaciją ir niekada daugiau nebesirodydavo. Mes dirbame kitaip. Galiausiai mus priėmė. Kas šešias savaites vykdavome ten dešimčiai dienų. Toks buvo mūsų protokolas. Dalyvavome kasdienėje bendruomenės veikloje, nors visiems buvo aišku, kad esame kino kūrėjai ir kuriame filmą. Taip sužinojome, kas vyksta bendruomenėje dieną, galėjome nuspręsti, kokius kadrus filmuosime ir kaip. Buvome sutarę, kad per dieną filmuosime vieną kadraį ir jį visiems pristatysime. Žmonės galėjo pasirinkti – būti filmuojami arba ne. Ir viskas. Tarp dviejų vizitų ryškindavome juostą. Per kitą susitikimą parodydavome bendruomenei, ką nufilmavome.

Vienas kadras per dieną?

G. C.: Taip, vienas dešimties minučių kadras. Tiek truko juostos ritinėlis. Iš viso turėjome apie 11

valandų medžiagos. Darbo ir filmo formos pasirinkimus lėmė gana lėtas ir labai atviras procesas. Filmavome sunkia kamera, taigi nebuvo nei nematomi, nei santūrus. Trys aukšti baltaodžiais vyrai (įskaitant garso režisierių). Neturėjome kaip pasislėpti.

Minėjai, kad iš pradžių bendruomenė buvo nusiteikusi gana skeptiškai. Kaip, laikui bėgant, keitėsi santykis?

G. C.: Manau, kai praleidi su žmonėmis metus, atstumą išlaikyti sunku. Iš pradžių ZAD'ė buvome svečiai, svetimi žmonės. Laikui bėgant suartėjome. Jautėme labai didelę pagarbą bendruomenei, jų gyvenimo būdai, sunkiam darbui. Tačiau, žinoma, orientavomės į filmo kūrimą. Santykis keitėsi. Iš pradžių reikėjo labai stengtis, kad sužinotume ir suprastume, kas bendruomenėje vyks rytoj. Dabar, kai ten nuvykstame, viską sužinome iškart. Filme yra kadras, kur žmonės neša didžiulę struktūrą. Pameni, kažkas iš nešančiųjų eidamas šaukė, kad nešti reikia lėčiau, nes mes filmuojame 16 mm juosta. Tokiais atvejais supranti, kad tave ne tik įsileido, bet tavęs laukia. Manau, jie suprato, kad norime adekvačiai reprezentuoti bendruomenę. Tik gaila, kad niekada taip ir nesuren-gėme bendro vakarėlio.

„Tiesioginiame veiksmė“ fiksuojama kasdienė ZAD'o bendruomenės veikla. Filme atspindi ir politiniai veiksmai, tačiau filmo pagrindą sudaro ne politinės diskusijos...

G. C.: Per pirmąjį vizitą bandėme imti interviu. Turėjome abstrakčią idėją sukurti kiekvieno bendruomenės nario portretą. Tačiau žmonės gerai valdė kalbą ir laikėsi labai aiškios pozicijos – tokiais atvejais esi linkęs arba su ja susitapatinti, arba ją atmesti. Atlikome keletą bandymų, ir jie mūsų neįtikino. Pakeitėme planą. Susitelkėme į bendrystę, viską darėme kartu su kolektyvu. Galimybė suprasti aplinką per veiksmą tarsi paliko daugiau erdvės. Svarbu ne tik tai, ką bendruomenė darė, bet ir kaip. Tai reiškė labai daug.

Kodėl filmavote 16 mm juosta?

B. R.: Nuo 1997 m. dirbu tik su 16 mm juosta. Turiu savo metodų. Taip sukūriau daug filmų, tad esu visai nebloginai įvaldęs techniką. Ieškau temų, kurios tiktų šiai medijai, taip pat būdų pateisinti savo pasirinkimus. Medija lemia ir darbo metodus: ilgus kadrus, filmuojamus su stovu, mažai judančią kamerą. Skaitmeninis kadras galėtų trukti valandų valandas. Filmuojant juosta maksimali kadro trukmė – 10 minučių ir 40 sekundžių. Sprendimai kyla mąstant apie kameros galimybes. Kai kamera pastatyta ant stovo, kūrėjui nėra galimybės išlikti nematomam. O dirbant

Kadras iš filmo „Tiesioginis metodas“

ZAD'ė matomumas buvo svarbus. Kai atvykome, kaip pasakojo Guillaume'as, pradėjome nuo interviu. Bet supratome, kad iš tiesų pagrindinis vietos veikėjas yra laikas. Kad suprastume vietą, turėjome ten pabūti. Manau, 16 mm juosta tai leidžia atskleisti. Filmuodami mėginome sustyguoti filmą, o ne surinkti medžiagą. Tarsi choreografijoje... Atkreipti dėmesį į tai, kas nutiks, pasirinkti filmavimo pradžios ir pabaigos momentą. Montuojant beveik nebebuvo, ką veikti. Viskas buvo tarsi sumontuota produkcijos metu.

Ne pirmą kartą užsimenate apie choreografiją. Ką turite galvoje?

B. R.: Šiuo atveju choreografija neateina iš šokio disciplinos, labiau iš mano filmų kūrimo patirties. Filme „Tiesioginis metodas“ žiūrovas mato ketvirtadalį nufilmuotos medžiagos. Kita dalis neveikė choreografiškai, pavyzdžiui, mano kameros judesys arba veikėjo judesys, arba pirmo ir antro plano santykis nederėjo kaip visuma. Dirbdamas supratau, kad kai viskas veikia, taip yra ne dėl manęs, be to, kai kurie dalykai – daug įdomesni, nei įsivaizdavai. Man tai ir yra choreografija: sudaryti sąlygas viskam vykti kur kas įdomiau, nei galėjai įsivaizduoti.

G. C.: Manau, tai labai susiję su performatyvumu. Viskas susisieja ir įvyksta konkrečią akimirką. Tarsi improvizacija su pasauliu.

B. R.: Abu su Guillaume'u esame ir muzikantai. koncertuojame gyvai. „Gyvumas“ grojant turi daug bendra su reagavimu į aplinką, vykstantį veiksmą filmuojant. Dalyvauti koncerte – tai kitaip patirti laiką. Juk nerašome scenarijaus muzikos koncertams. Sugalvojame kokią nors idėją, o tada būname atidūs bendradarbiams, auditorijai, šviesai, rūko mašinoms. Kuo esi atidesnis, tuo dinamiškesnis bus pasirodymas. Bet kurią filmo terminologiją, manau, galima pakeisti muzikos, choreografijos terminais, ir jie turės prasmę.

Filme keliate klausimą, ar tokios aktyvizmo formos gali būti veiksmingas atsakas į klimato krizę. Ką patys manote šiuo klausimu?

B. R.: Žinoma, ir filmas – to įrodymas. Sakyčiau, tai tikrai veikia.

Tai yra pavyzdys, kai kolektyviniai veiksmai laimėjo. ZAD'o žmonės pasiekė, ko norėjo: oro uosto projektas buvo atšauktas. Vėlesni judėjimai prieš vandens privatizavimą pakeitė tai, kaip valstybė svarsto šį klausimą. Taip, tai veikia. Tai ir yra radikalų, nes įmanoma.

G. C.: Svarstau, kas yra „tai“ ir kas „veikia“. Manau, atsakymas – bendruomenės veiksmų įvairovė, nukreipta į tą patį tikslą. Man atrodo, tai ir yra tai, kas veikia.

Kaip jūsų buvimas paveikė ZAD'o žmones ir jus pačius?

G. C.: Dėl mūsų buvimo ten nežinau. Pirmą į galvą atėjusi mintis – kaip bendruomenės nariai reagavo, kai parodėme jiems filmą. Kai kuriems peržiūra sukėlė pasididžiavimą tuo, ką daro.

B. R.: Mes buvome atvykęliai, tad mūsų patirtis stipresnė. Bendruomenė egzistuoja ir tada, kai mūsų ten nėra. Mūsų viešnagė buvo laikinas trikdys. Tačiau, jei galime už ką nors prisiimti nuopelnus, sakyčiau, mūsų veikla pasiūlė kitokį darbo su medijomis būdą, kitokį reikšmių kūrimą. ZAD'o žmonės išsakė daug komplimentų mūsų procesui, džiaugėsi, kad elgėmės pagarbiai, netrukdėme. Reikšminga ir tai, kad jie galėjo pasirinkti, būti filme ar ne. Nesiėlgėme invaziškai. Praleidome su jais daug laiko. Kiek galėjome, stengėmės elgtis etiškai. Mus tai pakeitė radikaliai. Aš leidau laiką su kovingais aktyvistais, įtrauktais į valstybės stebimų teroristų sąrašus, ne kartą areštuotais antiteroristinių policijos būrių. Pirmą kartą pamačiau, kokia destruktivi valstybė gali būti bendruomenėms. Rodos, viską žinojome ir anksčiau, bet iš tikrųjų supratome tik būdami ten. Klausimas, ar kurti meną, ar būti aktyvistu, kol kas lieka neatsakytas. Šios veiklos egzistuoja tokiose skirtingose laiko skalėse, taip skirtingai veikia aplinką, kad sunku būtų jas suderinti.

Filmas trunka tris su puse valandos. Kas lėmė ilgesnę trukmę?

B. R.: Man labai svarbus laiko klausimas. Žmonės sako, kad filmas nėra labai reiklus. Arba reiklus buvimas, bet ne dėmesio atžvilgiu. Žiūrint laikas tarsi tampa elastiškas. Aš visada norėjau kurti ilgus filmus, bet nė vienas mano filmas nenorėjo būti toks ilgas, kaip šis.

Prisikėlę iš mirusiųjų

Nauji filmai – „Beetlejuice Beetlejuice“

ELENA JASIŪNAITĖ

Prieš 36 metus režisierius Timas Burtonas sukūrė savo antrąjį vaidybinį filmą „Vabalų sultys“ (1988). Pasakojimas apie Dytzų šeimą, jų naujai įsigyto namo palėpėje gyvenančią vaiduoklių porą ir save bioegzorcistu vadinantį demoną, pasiryžusį bet kokia kaina prisikelti iš mirusiųjų, jau yra tapęs kino istorijos dalimi. Kartu tai dokumentas, ženklinantis ilgos ir visiems atpažįstamos kūrybinės Burtono kelionės pradžią. Jame išryškėjo režisieriaus susikurta, ekspresionizmo įkvėpta vizualinė tapatybė, gebėjimas balansuoti tarp komedijos ir siaubo fantazijos, čia vietą rado keistuo liai personažai, nepritampantys prie šio pasaulio, ir atsiskleidė pagrindinės temos, kurių svarbiausia, žinoma, yra pati mirtis – Burtono pasaulyje ji ne atskiria, bet sujungia. Vis dėlto pastarasis dešimtmetis režisieriui nebuvo sėkmingas – gerų įvertinimų jis nesulaukė ne tik iš kritikų, bet ir iš ilgamečių savo gerbėjų. Kūrybinę reabilitaciją Burtonas pradėjo po „Dambo“ (2019) nesėkmės sugrįžęs į savo stichiją ir sukūręs serialą „Trečiadienė“ (2022). Tada atsigręžė į pradžią ir

žymųjį bioegzorcistą dryžuotu kostiumu. „Beetlejuice Beetlejuice“ (ir gerai, kad filmo platintojai nusprendė neversti pavadinimo) iš mirusiųjų pasaulio sugrįžta ne tik pirmojo filmo personažai, bet ir simboliškai pats režisierius.

Filmo centre – trys Dytzų šeimos moterų kartos. Egocentriška, pretenzinga menininkė Delija (Catherine O’Hara) ir toliau užsiima kūryba. Mažoji gotė Lidija (Winona Ryder) suaugo, bet vis dar negali pabėgti nuo savo traumų, turi nuosavą TV laidą ir nors gali susikalbėti su mirusiaisiais, neranda bendros kalbos su skeptiška ir racionalia paaugle dukra Astrida (Jenna Ortega). Dėl šeimos tragedijos moterys vėl sugrįžta į senąjį vaiduoklių namą. Tačiau bėdos po vieną nevaikšto – jų užtektinai ne tik gyvųjų, bet ir mirusiųjų pasaulyje, ir tik laiko klausimas, kol kas nors vėl tris kartus ištars Bytldžiuso vardą.

„Beetlejuice Beetlejuice“ atrodo kaip šiais laikais kiek neįprastas filmas – paranormalioje pasakoje esama daug 9-ojo dešimtmečio dvasios ne tik turiniu, bet ir forma. Tokį įspūdį kuria įžanginiai titrai, rodomi kamerais sklendžiant virš miestelio (visai kaip pirmoje dalyje), lėlinė sustabdyto kadro animacija

ir mažai specialiųjų efektų, net ir trukmė (vos 105 minutės). Nors filme netrūksta užuominų į pirmąją, Burtonas nepiktinaudžiauja nostalgija, ir turbūt būtent tai šį filmą skiria nuo kitų, bandžusių monetizuoti paskutiniuosius XX a. dešimtmečiais patirtą sėkmę („Vaiduoklių medžiotojai“ ir „Asai“ – tik pora pavyzdžių).

Šį kartą Burtonas plečia savo sukurto pomirtinio pasaulio žemėlapi, kuriame viskas barška, tarška ir mirga. Čia ir keisčiausios mirtys – nuo piranių sukandžiojimo iki užspringimo dešrainiais, ir dar klampesnis bei didesnis biurokratinis pomirtinio pasaulio aparatas: nei siaubo, nei romantikos, tik amžinas laukimas eilėse. Atsiranda ir daugiau personažų – mažas Danny DeVito valytojo inkliuzas, B kategorijos filmų žvaigždė, detektyvas Volfas Džeksonas (Willem Dafoe), sielų siurbikė, tikroji košmarų diva Delores (Monica Bellucci). Ir pats Bytldžiusas (Michael Keaton), dėl makiažo, atrodo, nepasenęs nė metais, tarsi visą laiką iš tiesų būtų praleidęs anapus. Jis vis dar gašlus, suktas ir visiškai nekorektiškas, su pasimėgavimu flirtuoja ne tik su filmo veikėjomis, bet ir su žiūrovais.

„Beetlejuice Beetlejuice“

Tempas greitas – Burtonas nešvaisto nė minutės, o siužetas paprastas: visi kažką vejas ir kažkas vejas juos, yra šiek tiek netekčių, mirčių, antiromanų ir pora mažiau nuspėjamų siužeto posūkių. Filme gerokai per daug blogiukų ir potemių – net ir Dolores linija, turėjusi sujungti visas istorijas, finale ima atrodyti nereikalinga, o ir pati veikėja pradingsta tarp kitų, gerokai ryškesnių personažų. Kūrybiškai pažvelgiama į Čarlzą Dytzą – šis parodomas nepasitelkiant anksčiau vaidmenį atlikusio ir dabar į pedofilijos skandalą įsivėlusio aktoriaus. Harmoningą duetą sukuria Ryder ir Ortega – tarp motinos ir dukters ekrane užsimezgusių santykių dinamika palaiko dramatinę filmo liniją.

Tačiau siužetas nėra nuodėmė: ir pirmojoje dalyje jis buvo

pretekstas atsiskleisti savaip išprotėjusiems keistuoliams personažams, o pačiam režisieriui kalbėti apie mirties metafiziką, amžiną mirties ir atgimimo procesą, realizuoti pomirtinio pasaulio, kuris neišvengiamai laukia visų, vizijas. Šalia to yra dar ir intelektualiesni mirktelėjimai vokiečių ekspresionizmui, populiariems filmams („Kopa“ dabar dar lengviau atpažįstama) ar asmeniniams herojams, kaip kad Mario Bava. Ir *danse macabre* aplink vestuvinį tortą – kvailla karaokė – neša svarbią žinutę apie gyvenimo laikinumą.

„Beetlejuice Beetlejuice“ chaotiškas filmas, kartais naivus, paviršutiniškas ir skubotas. Bet jis – apie šventę kurti kiną. Neprisimenu, kada Burtonas pastarąjį kartą atrodė toks gyvas.

Divų metai

Paskelbti 81-ojo Venecijos kino festivalio nugalėtojai

81-ojo Venecijos kino festivalio „Aukšinis liūtas“ atiteko Pedro Almodóvaro dramai „Kitas kambarys“ („The Room Next Door“, Ispanija, JAV), kurioje Tilda Swinton ir Julianne Moore vaidina dvi drauges, susiduriančias su savo mirtingumu. Isabelle Huppert vadovaujama žiuri pademonstravo prielankumą ir tokiems nerangiems kūriniams kaip Brady Corbeto „Brutalistas“ („The Brutalist“, JAV, D. Britanija, Vengrija) ar politiškai aktualiems filmams, pavyzdžiui, Walterio Salleso „Aš vis dar čia“ („Ainda Estou Aqui“, Brazilija, Prancūzija, Ispanija).

Kiekvienas reikšmingas režisierius sąmoningai ar ne stengiasi sukurti bent vieną filmą dviem pagrindinėmis temomis – meilės ir mirties. Almodóvaras visada kūrė filmus apie meilę, bet kartais atrodo, kad šią temą paprasčiausiai išsėmė kažkur ties „Pasikalbėk su ja“ (2002) etapu. Į mirtį iš pradžių žvelgė žaismingai, pasitelkęs žanrą, pavyzdžiui, ankstyvajame „Mata-dore“ (1986), paskui tapo rimtas filme „Viskas apie mano mamą“ (1999), dar rimtesnis – „Skausme ir šlovėje“ (2019). „Kitas kambarys“ kalba apie neišvengiamos mirties baimę ir jos įveikimą. Ne

„Kitas kambarys“

per stoicizmą ar humorą (jo filme beveik nerasime, o tai nebūdinga Almodóvarui), bet per užuojautą, empatiją. Rūsti elegija apie mirtį virsta tylia ode draugystei.

Almodóvaras pirmą kartą sukūrė filmą, kuriame režisūriniai sugebėjimai mažiau svarbūs nei aktorių talentas. „Kitas kambarys“ vienareikšmiškai yra aktorių filmas, pačia kilniausia šio žodžio prasme. Dar niekada Swinton nevaidino su tokiau atsidavimu, beabimiškumu, atvirumu. Moore rodo kitokios savybės stebuklus – jos herojė turi labai mažai ką pasakyti, dažniau

klausosi, bet daro tai taip jautriai ir dėmesingai, kad tampa idealia žiūrovo tarpininke, susiejančia jį su drama. Būtent dėl Moore „Kitas kambarys“ tampa filmu ne tik apie mirtį, bet ir apie draugystės prigimtį – nesavanaudišką savanorišką ryšį tarp žmonių, kuris net ir beviltiškoje situacijoje suteikia vaiduokliškos vilties.

Nepaisant temos, „Kitas kambarys“ anaip tol nėra širdį glostanti drama. Priešingai, emocijos čia prislopintos. Almodóvarą domina kiekvieno žmogaus teisė į orią mirtį, kurią iš herojės bando atimti

„Brutalistas“

pati pasaulio tvarka. Filmą idėjinė šerdis – etinis ir politinis eutanazijos klausimas. „Lydėti kitą žmogų paskutinėmis jo gyvenimo akimirkomis – didelis įgūdis. Tam reikia pagarbos, tolerancijos, švelnumo. Empatijos, kurios šiandien taip trūksta daugeliui politikų. Filmas nėra politinė deklaracija. Tai kreipimasis į žmogiškumą. Už kiekvieno žmogaus teisę gyventi ir mirti be kančių“, – sakė Almodóvaras.

81-asis Venecijos festivalis greičiausiai įeis į istoriją kaip didžiųjų kino divų šventė. Po to, kai 2023 m. dėl JAV aktorių streiko ant raudonojo

kilimo buvo palyginti ramu, šiemet tokios žvaigždės kaip Angelina Jolie („Marija“, rež. Pablo Larraín, Italija, Vokietija, Čilė, JAV), Cate Blanchett („Atsakomybė“, rež. Alfonso Cuarón, D. Britanija, JAV) ir Nicole Kidman („Babygirl“, rež. Halina Reijn, Nyderlandai, JAV) užtikrino, kad gerbėjų plojimai būtų aistringi.

Nicole Kidman pelnė geriausios aktorės apdovanojimą už vaidmenį erotinėje dramoje „Babygirl“. Filme ji vaidina iš pažiūros

NUKELTA Į 13 PSL.

Jei kažko nematai

Krėsle prie televizoriaus

Jei esate įpratę susitapatinti su pagrindiniu filmo veikėju, žiūrėti Martino Scorsese's „Volstryto vilką“ (TV3, 14 d. 22 val.) bus nepatogu. Leonardo DiCaprio šįkart vaidina ne šiaip iš kitų režisieriaus filmų pažįstamą sociopatą, bet cinišką ir charizmatišką nusikaltėlį. Susitapatinti su juo pernelyg rizikinga. Tačiau banali istorija apie sukčiaus iškilimą ir žlugimą įtraukia nuo pat pirmų „Volstryto vilko“ kadru, parodijuojančių garsius reklaminius finansinių bendrovių klipus. Juos už kadro komentuoja pats filmo herojus. Jis realus, nes filmas sukurtas pagal Jordano Belforto autobiografinę knygą. Beje, pats Belfortas filmo pabaigoje taip pat pasirodys ekrane – Naujojoje Zelandijoje jis pristatys susirinkusiesiems DiCaprio personažą.

Tačiau Scorsese nebūtų Scorsese, jei Belforto nepavertstų savo kuriamo kino veikėju. Iš pradžių gali atrodyti, kad istorijos pasakotojas yra DiCaprio suvaidintas Džordanas Belfortas, kuris filmo pradžioje net pabrėžia savo buvimą, ne viename epizode tiesiogiai kreipiasi į žiūrovus, tarsi tai būtų ne filmas, o dar vienas jo bandymas įsiūlyti žmonėms neegzistuojančią prekę. Juk būtent ta įtikinėjimo dovana ir sukrovė Belfortui bei jo pusgalviams draugeliams milijonus. Tačiau tikrasis filmo autorius lieka Scorsese, nes „Volstryto vilkas“ – tai dar vienas režisieriaus pasakojimas apie Ameriką, jos šaknis ir mitus. Režisierius sugėba į realią, palyginti neseniai (veiksmas prasideda 1987-aisiais) vykusią istoriją pasižiūrėti ne tik iš sinefilškos distancijos, bet ir temperamentingai, kaip į niekad nesibaigiančią ir, beje, lietuviams itin aktualią vartojimo orgiją.

Infantilus plėšrūnas Belfortas gana greit perpranta Volstryto dėsnius. Jis kraunasi turtus ne tam, kad nuveiktų ką nors svarbaus, bet kad galėtų vartoti. Pirkti prabangius namus, jachtas, daiktus, brangenybes, vartoti milžiniškus kiekius įvairiausių narkotikų ir, atsiprašau, įvairiausių moterų. Tuo užsiima ir Belforto bendradarbiai, kuriais jis meistriškai manipuliuoja. Kartu su Belforto draugais „Volstryto vilke“ atsiranda ir „amerikietiškos svajonės“ degradacijos tema – uždirbti nešvarius pinigus gali legaliai įkurtoje bendrovėje, mulkindamas kvailesnius už save. Belforto „bendražygiams“ jau neegzistuoja joks garbės ar šeimos vertybių kodeksas, kuriuo dar galėjo didžiutis kitų Scorsese's filmų mafiozai. Režisierius neleidžia Belfortui būti lyriškam, patetiškam ar net tragiškam. Atvirkščiai, kiekvieną jo žingsnį link asmeninės katastrofos Scorsese rodo tirštinamas ir personažo, ir situacijų komizma.

Tai satyra apie pinigus. Režisierius nori parodyti, kaip pinigai keičia pasaulį. Paverčia jį lėkštu, primityviu, pagrįstu vartojimu ir instinktu tenkinimu. Kaip pinigų troškulys griaua žmogaus ir pasaulio pagrindus. Tik Scorsese neturi iliuzijų, kad kas nors pasikeis. Todėl Belfortas tęsia savo „žygį“. Finalinėje scenoje pamatysime švytinčias į jo paskaitą susirinkusių žmonių akis. Jie taip pat nori būti turtingi.

Charlotte Sieling filmas „Margarita – Šiaurės karalienė“ (LRT Plus, šįvakar, 13 d., 21.30) yra brangiausias iki šiol Danijoje sukurta filmas, kainavęs apie šimtą milijonų Danijos kronų. Istorija kine visada kainuoja brangiai, o šis filmas nukelia į 1402-uosius, kai

karalienė Margarita valdė Švediją, Norvegiją ir Daniją. Ji – visagalė įvaikinto sūnaus Eriko regentė ir nori apvesdinti karalių su Anglijos princese. Tačiau aplink karalienę bręsta sąmokslas ir jai teks pakovoti už imperijos išlikimą. Pagrindinį vaidmenį šiame filme sukūrė ypatinga aktorė Trine Dyrholm. Ji tikrai moka įkūnyti stiprias moteris.

Režisierė Mia Hansen-Løve mėgsta įsižiūrėti į savo herojes, stebėti, kaip jų viduje kaupiasi permainingos ar noras keisti gyvenimą. Filmo „Bergmano sala“ (LRT Plus, 19 d. 21.33) herojė Kris (Vicky Krieps) yra kinematografininkė. Kartu su vyru Tونیu (Tim Roth) jie atvažiuoja į mitinę Forės salą, kur gyvena ir filmus kūrė Ingmaras Bergmanas. Abu su Tونیu jie nori padirbėti prie savo filmų scenarijų, tiksliau, rasti įkvėpimą. Matyt, abu tikisi, kad nematomas didžiojo švedų režisieriaus buvimas padės kurti. Tik jų vedybinio gyvenimo scenos, kurias rodo Hansen-Løve, visai nepriemena Bergmano filmų, kur meilė duždavo skambiai, o skausmas temdė protą.

Kris ir Tonio santykiai pasižymi diskretiška dviejų menininkų konkurencija, lovos nuobodumu, šaltį maskuojančiu mandagumu ir tik kartais truputį pakeltu balsu. Šis ryšys pūva iš vidaus, nors iš šalies gal ir atrodo normalus. Esmę išduoda smulkmenos: Tonis užima geresnį rašomąjį stalą, nes yra garsesnis ir labiau vertinamas, Kris sunkiai sekasi pritapti prie didžiaviryių dvasių persmelktos salos atmosferos. Dienos slenka ir susižavėjimas sala, regis, užleidžia vietą Kris prisiminimams apie pirmąją meilę. Riba tarp tikrovės ir fikcijos pradeda nusitrinti. Režisierė tvirtina, kad

„Volstryto vilkas“

pirmasis filmo impulsas buvo noras „parodyti kinematografininkų poros istoriją ir taip papasakoti apie kūrybą ir abipusį įkvėpimą, būdingą tokiam ryšiui“.

Nesuprantu, kodėl LRT nesigiria pradėjusi rodyti Abbaso Kiarostamio filmus, nes tai geriausia, ką dar galima pamatyti. Kinas keičiasi sparčiai ir netrukus nieko panašaus nebeliks. Filmo „Per alyvmedžių giraitę“ (LRT Plus, 14 d. 21 val.) siužetas paprastas. Kaip ir dažname režisieriaus filme, tai lyg ir formalumas. ...Filmavimo grupė atvažiuoja į šiaurinę Irano provinciją, kur ką tik įvyko žemės drebėjimas. Vietinis vaikiną Hoseinas įsidarbina grupėje ir dar gauna nedidelį vaidmenį. Jo mylimoji Farkhondė taip pat vaidina filme. Prieš žemės drebėjimą merginos tėvai neleido jaunuoliams susituokti. Jie žuvo, bet merginos močiutė priešinas, esą Hoseinas neturi namų. Tačiau dabar dauguma neturi stogo virš galvos.

Režisierius vengia tiesioginių nuorodų į vienprasmiškų atsakymų, siekia fiksuoti kadre gimstančią realybę kaip tikrąją kino esmę ir išsaugoti filosofo žvilgsnį į pasaulį. Jis – aliuzijų ir nutylėjimų meistras. Gal todėl po filmo atrodo, kad kažko nepastebėjau, gal to, kas paskutinę minutę pasislėpė nuo akių. Regis, Kiarostamis nori apsaugoti matomą pasaulį nuo

pernelyg tiesmukų atsakymų į aiškius klausimus. Bet toks fragmentiškas ar neužbaigtumas dovanoja žiūrovui galimybę tapti bendraautoriu, nors vargu ar režisierius jums plačiai atidarys duris. Kiarostamis yra sakęs, kad filmo trukmė niekad nesutampa su jo žiūrėjimo laiku. Iš jo žaidimo tarp to, kas rodoma, ir to, kas matoma, tarp vaizdo ir jo suvokimo, iš to, kad jie nesutampa, ir gimsta poetinės Kiarostamio filmų potekstės. Juk jei kažko nematai, dar nereiškia, kad tai neegzistuoja.

Visiems, kas taip ir nesugebėjo išsiruosti į kino teatrą, LNK (15 d. 22 val.) parodys 2021 m. pasirodžiusią kultinio Franko Herberto romano „Kopa“ ekranizaciją. Denis Velleneuve'o filmas – milžiniška populiariosios kultūros dozė, kurios kadaise nesugebėjo suvirškinti net Alejandro Jodorowsky ir Davidas Lynchas. Villeneuve'as tvarkingai sudėjo epinę aristokratų Atridų istoriją į paaugliams lengvai suprantamą ir specialiųjų efektų prisodrintą pasaką apie gėrio ir blogio kovą, nors tai tik sudėtingo Herberto pasakojimo apie religinį fanatizmą, politikų ir verslininkų machinacijas, gamtos naikinimą, vis atgimstantį mesianizmo mitą ir niūrią žmogaus prigimtį fasadas.

Jūsų –
JONAS ŪBIS

ATKELTA IŠ 12 PSL.

nepriekaištingą įmonės vadovę. Biure ją gerbia ir myli, ji turi puikią šeimą, jos vyras (Antonio Banderas) – švelnus ir dėmesingas. Viskas sugriūva per vieną naktį, kai įmonėje pasirodo įžūlus stažuotojas (Harris Dickinson), kuris galėtų būti Kidman veikėjos sūnus, ir su skandalingu atkaklumu pradeda prie jos priekabauti. Galiausiai herojė išlaisvina visus troškimus, kuriuos bijojo sau pripažinti. Nusistovėjęs gyvenimas plyšta per siūles, o moteris net išdrįsta prisipažinti vyrui, kad niekada nėra patyrusi su juo orgazmo. Nepaisant kritikos pačiam filmui, daugelis sutinka, kad Kidman vaidyba – nepriekaištinga. Aktorė visada pasižymėjo nepaprasta drąsa. Kine ji pasirodė kaip geismo objektas dar Guso Van Santo filme „Mirti dėl...“ (1995) ir Kubricko „Plačiai

„Babygirl“

užmerktose akyse“ (1999), vėliau – Lee Danielso „Laikraštininke“ (2012) ir Yorgoso Lanthimoso „Šventojo elnio nužudyme“ (2017). „Babygirl“ jai pagaliau buvo suteikta galimybė suvaidinti subjektą. „Tik su moterimi režisierė gali rimtai aptarti ir repetuoti orgazmą“, – teigė Kidman. Daugelyje festivalio filmų buvo ryški demokratijų trapumo, viliojančios dešiniosios ideologijos galios ir

smurto, kurį XX a. sukėlė diktatoriniai režimai, tema. Nuo Andresio Veielio „Riefenstahl“ (Vokietija) iki Joe Wrighto serialo „M: Šimtmečio sūnus“ („M - Il figlio del secolo“, Italija, Prancūzija), kuriame pasakojama apie Benito Mussolini iškilimą. „Sidabrinį liūtą“ už geriausią režisūrą pelnė Brady Corbeto „Brutalistas“ apie išgalvotą vengrų kilmės žydų architektą (Adrien Brody),

išgyvenusį per Holokaustą ir emigravusį į JAV, tačiau patekusį į kapitalizmo pinkles.

Deja, „Brutalistas“ – tai tuščių ambicijų triumfas. Galbūt taip atrodytų „idealus festivalio filmas“, jei tokį sukurti būtų patikėta dirbtiniam intelektui. Filmą nufilmuotas 70 mm juostoje ir trunka tris su puse valandos, viduryje pertraukiamas penkiolikos minučių tuščio ekrano, žiūrovus paliekant svarstyti, ar tai techniniai trūkščiai, ar kūrybinis sumanymas. Atrodo, Corbetas siekė sukurti kuo manieringesnį filmą, tikėdamasis, kad radus tinkamą formą turinys joje gims savaime. „Brutaliste“ režisierius sukaupe daugybę ambicijų ir klišių. Be abejo, istorija apie palūžusį, kankinamą genijų ir žiaurų pasaulį, abejingą jo neramos sielos problemoms, yra itin asmeniška.

Prizas už geriausią scenarijų atiteko filmo „Aš vis dar čia“ autoriams Murilo Hauseriui ir Heitorui

Loregai. Filme jaudinančiai ir intelektualiai per vienos šeimos istoriją pasakojama apie karinės diktatūros laikotarpį Brazilijoje.

Tarp apdovanotųjų – ir Vincent'as Lindonas, pripažintas geriausiu aktoriumi už vaidmenį Muriel Coulin ir Delphine Coulin dramoje „Tylus sūnus“ („Jouer avec le feu“, Prancūzija, Belgija). Filmą pasakoja apie tėvą ir du beveik suaugusius sūnus, tarp kurių atsivėria lemtinga takoskyra, kai vienas iš jaunuolių prisijungia prie dešiniųjų ekstremistų grupuotės. Lindonas vaidina tėvą, darbininką. Šis nori ištraukti sūnų iš ekstremistinės grupės, bet jam pritrūksta žodžių su juo pasikalbėti. Jis nesupranta sūnaus susižavėjimo nacionalistine ideologija šaknų, o kuo labiau sūnus jaučiasi klausinėjamas ir puolamas, tuo labiau užsidaro savyje.

PARENGĖ I. V.

Parodos

VILNIUS

Nacionalinė dailės galerija

Konstitucijos pr. 22

Paroda „Gražuolės, pamėklės ir samurajai.

Japonijos popkultūros tradicija nuo Edo laikotarpio ukijo-ė iki XX–XXI a. mangos, animės ir sūpā furatto“

Rūtės Merk darbų paroda „Pažadai“

Radvilų rūmų dailės muziejus

Vilniaus g. 24

Paroda „Protesto menas: sovietmečio nepaklusnieji. Iš Lietuvos nacionaliniam dailės muziejui dovanotos Vladimiro Tara-sovo kolekcijos“

Paroda „Lenkai tebetapo: paveiksai iš MOCAK rinkinio“

Menininkų dueto „Pakui Hardware“ – Neringos Černiauskaitės ir Ugniaus Gelgudos – paroda „Tolimas rūpestis“

Andy Sweeto fotografijų paroda „Ten, kur nesibaigia vasara“

Vilniaus paveikslų galerija

Didžioji g. 4

Paroda „(Ne)akademikas. Boleslovas Ruscekas“, skirta dailininko 200-osiomis gimimo metinėms

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus

Arsenalo g. 3A

Paroda „Chagall. Picasso. Ernst. Keramika ir gobelenai“

Dariaus Hecqo-Cauquilo darbų paroda „Grįžimas prie ištakų“

Istorijų namai

T. Kosciuškos g. 3

Paroda „Pasaulio dydžį Lietuva: mūsų migracijos istorija“

Kazio Varnelio namai-muziejus

Didžioji g. 26

Monikos Radžiūnaitės tapybos darbų paroda „Ir aš tik žmogus“

Algimanto Kezio fotografijų paroda „Miestovaizdžiai“

Signatarų namai

Pilies g. 26

Ekspozicija „XX a. pradžios tautinio atgimimo ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo istorija (1900–1918)“

Paroda „Lozoraičių Lietuva: kai asmeniška tampa politiška“

Buvusi areštinė

T. Kosciuškos g. 1

Paroda „Spąstai su centriniu šildymu“

Vilniaus gynybinės sienos bastėja

Bokšto g. 20

Juvelyrinių dirbinių paroda „Filum granum“

Pilininko namas

Arsenalo g. 1

Ekspozicija „Suprasti Lietuvą“

Valdovų rūmai

Katedros a. 4

Paroda „Ukrainos laisvės simboliai“

Tarptautinė graviūrų paroda „Nuo pasaulio sukūrimo iki apokalipsės“

MO muziejus

Pylimo g. 17

Mažonoje salėje – Baltijos šalių meno paroda „Žemyn triušio urvu“

Instaliacija „Įkūnytos emocijos“

Bažnytinio paveldo muziejus

Šv. Mykolo g. 9

Paroda „Lietuvos balsas Šaltojo karo metais: lietuvių koplyčios Vašingtono Nacio-nalinėje šventovėje ir Šv. Petro bazilikoje Vatikane“

Lietuvos meno pažinimo centras „Tartle“

Užupio g. 40

Paroda „Vien šventieji“

Sapiegų rūmai

L. Sapiegos g. 13

Istorinė ekspozicija „Istorijos kapsulė“

Mindaugo Navako skulptūrų paroda „Porcelianas rūmams“

Paroda „Užuovėja“

Šiuolaikinio meno centras

Vokiečių g. 2

Baltijos trienalės paroda „Ta pati diena“

VDA parodų salės „Titanikas“

Maironio g. 3

Antano Gudaičio (1904–1989) paroda „Kompozicijos“

VDA galerija „Artifex“

Gaono g. 1

VDA Mados dizaino katedros studentų paroda „Klostės. Tapatybės ir kontekstai“

VDA parodų erdvė „Kreatoriumas / meno krosnys“

Maironio g. 6

iki 21 d. – Roko Janušonio paroda

Vilniaus muziejus

Vokiečių g. 6

Paroda „Nepatogus Vilnius“

Adomo Galdiko muziejus

Arklių g. 20–1

Adomo Galdiko kūrinių paroda „Ritualinė gamta“

Galerija „Kairė–dešinė“

Latako g. 3

Sigitos Maslauskaitės-Mažylienės piešinių paroda „Iš budėjimų“

Prospekto galerija

Gedimino pr. 43

iki 21 d. – grupinė fotografijos paroda „reStart“

Galerija „Arka“

Aušros Vartų g. 7

2-osios tarptautinės meno ir mokslo trienalės „UFNA: Nenuspėjamos ateitys / Unpredictable Futures“ paroda „Under the Surface / Po paviršiumi“

Pamėnkalnio galerija

Pamėnkalnio g. 1

Aistės Kirvelytės tapybos paroda „Išpūdos“

LDS galerija „Medūza“

Šv. Jono g. 11

Menininkų kolektyvo Lou Cantor paroda „Parallax“

Galerija „Meno niša“

J. Basanavičiaus g. 1

iki 14 d. – Artūro Mitino paroda „Saviveikla“

(AV17) galerija

Totorių g. 5

Nerijaus Ermino paroda „Vox Dei“

Vilniaus rotušė

Didžioji g. 31

Sauliaus Paukščio fotografijų paroda „Vaizdai aplink“

Gusto Jagmino tapybos paroda „Iš Raugyklos gatvės“

Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus

Pilies g. 40

iki 18 d. – Virgilijaus Usinavičiaus-Augulio fotografijų paroda „1994, 1996, 1998“

Teatro, muzikos ir kino muziejus

Vilniaus g. 41

Parodos „Išvažiuoju! M. Dobužinkio kelio-nių vadovas“ pirma dalis (Italija)

iki 15 d. – paroda „Klajojančios žvaigždės: žydų teatras Lietuvoje 1910–1943“

Muziejaus kieme – „Kino teatras – slėptuvė nuo gyvenimo“

Samuelio Bako muziejus

Naugarduko g. 10 / 2

Paroda „Samuelis Bakas. Paryžius ir Roma, 1956–1965“ / Eglė Ridikaitė, „Atidengimai“

iki 17 d. – Leo Ray paroda „Kasdien“

Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejus

Pylimo g. 4 A

Idos Chwoles ir Richardo Bilano paroda „Pozityvas – negatyvas“

Energetikos ir technikos muziejus

Rinktinės g. 2

Interaktyvi paroda „November. Alpha. Tango. Oscar.“

Paroda „Archimedas ir jo laikas“

VVJ meno galerija

Vilniaus g. 39 / 6

iki 15 d. – interaktyvi paroda vaikams „Vasara galerijoje“

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

Gedimino pr. 51

Paroda „Monika Jagusinskytė. Valgymo Ritas“

Aleksandro Šiekštelės fotografijų paroda „Scosso vive“

Ekspozicija „Vilties Prezidentas Stasys Lozoraitis“

Paroda „Tel Avivo pakrantės meditacija“

Paroda „Išblokštieji: pasitraukimo į Vaka-rus patirtys 1944–1952 metais“

iki 22 d. – paroda „Šiuolaikinės estų vaikų knygų iliustracijos“

Lietuvos medicinos biblioteka

Kaštonų g. 7

Antano Gabrieliaus Dervinskio skulptūros ir grafikos darbų paroda „Burbulas“

Nacionalinė filharmonija

Aušros Vartų g. 5

Paroda „Mame-lošn“

Stasio Vainiūno namai

A. Goštauto g. 2

iki 18 d. – paroda „Vilnius, vilniečiai ir Lie-tuva“: operos solistės Nijolės Ambrazaity-tės kūrybinę veiklą menančios nuotraukos, afišos, knygos, dailininkų S. Veiverytės, J.M. Pleškūnienės, D. Brusokienės, A. Šu-liausko, A. Stasiulevičiaus, Ž. Vasiliauskie-nės, R. Gaižauskaitės ir kitų darbai

Vlado Vildžiūno galerija

Lobio g. 6a

Paroda „Jeruzalė. Šeši dešimtmečiai sode: Kazė“

TSEKH galerija

Vytenio g. 6

Emilijos Žukauskaitės paroda „Boiling Souls“

Galerija „Atletika“

Vitebsko g. 21

Grupinė paroda „Disciplinos“

Meno erdvė „Editorial“

Latako g. 3

Urtės Janus ir Paweł Olszewskio paroda

„Contour Art Gallery“

Dūmų g. 5

Raimondo Gailliūno tapybos ir Dianos Remeiky-tės tekstilės instaliacijų paroda „Dienoraščiai“

Bernardinų galerija

Maironio g. 10

nuo 17 d. – Gedimino Prancūkino fotografijų paroda „Dramblys, gaublys ir vaivorykštė“

Vilniaus baltarusių muziejus

Vilniaus g. 20

Tuščio popieriaus paroda iš VBM archyvo

Bernardinų sodas

B. Radvilaitės g. 8A

Mindaugo Navako lauko skulptūrų paroda „5 objektai (2)“

VU botanikos sodas Kairėnuose

Kairėnų g. 43

iki 22 d. – dailininkų plenero „Vakarienė ant žolės“ paroda „Veidas“

Trakų Vokės dvaro rūmai

Žalioji a. 2A

Giedrės Lissauskaitės paroda „TAPeTUM“

KAUNAS

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus

V. Putvinskio g. 55

Paroda „labirinte“ meninink(i)ų knygos ir leidiniai“

Kauno paveikslų galerija

K. Donelaičio g. 16

Tarptautinė Vilniaus tapybos trienalė

A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus

V. Putvinskio g. 64

iki 15 d. – Osvaldo Jablonskio akvarelių paroda „Improvizacijos“

Maironio lietuvių literatūros muziejus

Rotušės a. 13

Dioramų paroda „Amžino įšalo žemėje“

Paroda „KaBinkis“, skirta „Keturių vėjų“ šimtmečiui ir Kaziui Binkuiui

Kęstučio Navako 60-ies metų jubiliejui skirta paroda „Mes silpnesi už daiktus“

Paroda „Lietuva brangi“, skirta Dainų šventės šimtmečiui paminėti

Meno parkas

Rotušės a. 27

Tarptautinė Vilniaus tapybos trienalė: Prancūzijos ir Ispanijos menininkų paroda „Café Europe“

Kauno fotografijos galerija

Vilniaus g. 2

Mildos Drazdauskaitės paroda „Damos, bo-bulės ir visi kiti“

KLAIPĖDA

Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus Prano Domšaičio galerija

Liepų g. 33

Paroda „Angelina Banytė: modernios fres-kos ir mozaikos klasike“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras

Didžioji Vandens g. 2

Grupinė skulptūrų paroda „4 ašys“

Tarptautinė meno ir mokslo trienalė „Nenuspėjamos ateitys. Vanduo / Unpre-dictable Futures. Water“

Klaipėdos galerija

Bažnyčių g. 6

Virginijaus Viningo paroda „Moters anatomija“

Laikrodžių muziejus

Liepų g. 12

Paroda „Florentempus“

Baroti galerija

Didžioji Vandens g. 2

iki 18 d. – Augusto Bidlausko grafikos darbų paroda „Po žmogaus“

Eglės Kulbytės keramikos darbų paroda „Neriskopai“

ŠIAULIAI

„Laiptų“ galerija

Žemaitės g. 83

„Kultūrinis litvakų peizažas“: Solomono Teitelbaumo, Elenos Nonos Zavadskienės, Aleksandros Jacovskytės ir Adasos Skliu-tauskaitės (1931–2023) kūrybos paroda

Dailės galerija

Vilniaus g. 245

Aukštaitijos dailės paroda „Metamorfozė“

PANEVĖŽYS

Panevėžio miesto dailės galerija

Respublikos g. 3

Panevėžio tarptautinės fotografijos bie-nalės „Žmogus ir miestas 2024. Nūdienos kontekstai“ paroda

Latvijos menininkės Silvos Linartės (1939–2018) paroda „Lengvumas“ iš Rothko muziejaus rinkinių

Keramikos paviljone – 10-osios tarptauti-nės emalio meno bienalės „Vilnius 2024“ paroda

Fotografijos galerija

Vasario 16-osios g. 11

Virginijaus Malčiaus piešinių, skulptūros ir animacijos paroda „Tuščios sūpynės“

„Stasys Museum“

Respublikos a. 40

Paroda „Icon–O–Stasys“

DRUSKININKAI

M.K. Čiurlionio namai-muziejus

M.K. Čiurlionio g. 35

Nomedos Čiurlionytės paroda „Angelų vienybė“

V.K. Jonyno galerija

Turistų g. 9

Paroda „Jonynų giminės fenomenas“

PALANGA

Palangos gintaro muziejus

Vytauto g. 17

Paroda „Paskutinis paplūdimys“

Antano Mončio namai-muziejus

S. Daukanto g. 16

Lilijos Valatkienės darbų paroda „Užkalbė-jimai“. Vaizdo ir garso magija“

Jono Šliūpo muziejus

Vytauto g. 23a

iki 15 d. – paroda „Tapatybė ir forma. Kazio Varnelio kūryba“

JUODKRANTĖ

Pamario galerija

L. Rėzos g. 3

Eglės Ridikaitės paroda „Tarp“

Bibliografinės žinios

GROŽINĖ LITERATŪRA. LITERATŪROS MOKSLAS

Buvusi žmona : romanas / Ursula Parrott ; iš anglų kalbos Rūta Tumėnaitė. – Vilnius : Tyto alba, 2024. – 292, [2] p.. – Tiražas 1800 egz.. – ISBN 978-609-466-837-1 (įr.)

Daikto kūnas : poetinė proza / Tomas Petrulis. – Vilnius : Baziliskas, 2024. – 77, [2] p. : iliustr.. – Tiražas 400 egz.. – ISBN 978-609-8325-15-7

Dar pabūsiu : eilėraščių rinktinė / Liudvikas Jakimavičius ; [sudarė Sergejus Kanovičius ir Virginijus Gasiliūnas] ; [dailininkė Elena Selena]. – Vilnius : Tyto alba, 2024. – 162, [2] p. : iliustr.. – Tiražas 500 egz.. – ISBN 978-609-466-821-0 (įr.)

Dilgėlynų rojų : apsakymai ir apybraiža / Rimantas Greičius. – Klaipėda [i.e. Vaiteliai, Klaipėdos rajonas] : [J.R. Greičius], 2024. – 226, [1] p.. – Tiražas 300 egz.. – ISBN 978-609-08-0567-1 (įr.)

Literatūra : vadovėlis 8 [klasei] / Alius Avčininkas, Augutė Liutkevičienė, Aušra Smalec-kienė, Dalia Švažienė. – Vilnius : Šviesa, 2024. – . – (Horizontai, ISSN 2783-7181)

D. 1. – 2024. – 169, [2] p., įsk. virš. : iliustr., portr., žml.. – Tiražas 18 000 egz.. – ISBN 978-5-430-07420-3

Lydekaitės burtai : [romanas] / Juhani Karila ; vertė Urtė Liepuniūtė. – Vilnius : Aukso žu-vys, 2024. – 308, [1] p.. – ISBN 978-609-8335-26-2

Mėnulio medžiotojai / Juozas Gaižauskas. – Vilnius : Alma littera, 2024. – 191, [1] p.. – Tira-žas 3000 egz.. – ISBN 978-609-01-6241-5 (įr.)

Pakylėta begalybė / Aida Mikutytė-Bernickienė. – [Mažeikiai] : Skanios knygos, 2024. – 255, [1] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-8331-02-8 (įr.)

Protingavimai / Mikalojus Vilitis ; [piešinių autorius Mikalojus Vilitis]. – Vilnius : Tyto alba, 2024. – 372, [2] p. : iliustr.. – Tiražas 1500 egz.. – ISBN 978-609-466-833-3 (įr.)

Stikliniai tiltai : [eilėraščiai] / Algirdas Kontrimas. – [Dargaičiai, Šiaulių rajonas] : [Domus libri], 2024. – 90, [2] : iliustr.. – Tiražas 50 egz.. – ISBN 978-609-96366-1-0

Šaltakraujiešikai : [pirmasis *true crime* žanro kūrinys] : [tarptautinis bestseleris, pranokęs laiką] / Truman Capote ; iš anglų kalbos vertė Lilija Vanagienė. – Vilnius : Alma littera, 2024. – 413, [3] p.. – Tiražas 1800 egz.. – ISBN 978-609-01-6216-3 (įr.)

Šviesos stygius : [romanas] / Nino Haratischwili ; iš vokiečių kalbos vertė Vilija Gerulaitienė. – Vilnius : Alma littera, 2024. – 620, [4] p.. – Tiražas 3500 egz.. – ISBN 978-609-01-6180-7 (įr.)

Tapti nuli : [trileris] / Anthony McCarten ; iš anglų kalbos vertė Bronislovas Bružas. – Vilnius : Alma littera, 2024. – 397, [2] p.. – Tiražas 2200 egz.. – ISBN 978-609-01-6184-5 (įr.)

Vilius Karalius : [romanas] / Ieva Simonaitytė. – Vilnius : Alma littera, 2024. – 678, [1] p.. – (Lai-kas lietuvių literatūrai, ISSN 3030-072X). – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-01-6226-2 (įr.)

Антология еврейской прозы Литвы / [составитель Владимир Кольцов-Навроцкий] ; [перевод с английского языка – Александра Жирякова-Качан, Валентина Кольцова, перевод с литовского языка – Раиса Мельникова]. – Вильнюс [i.e. Валай, Тракайский район] : Литературное объединение поэтов и прозаиков, пишущих на русском языке в Литве, «Логос», 2024. – 616 p. : iliustr.. – (Įr.)

GROŽINĖ LITERATŪRA VAIKAMS IR JAUNIMUI

A komanda ir nykstantys vėžliai / Tomas Dirgėla ; iliustravo Kornelija Žalpytė. – Vilnius : Alma littera, 2024. – 198, [2] p. : iliustr.. – Tiražas 3000 egz.. – ISBN 978-609-01-6177-7 (įr.)

ASAP : [romanas] / Axie Oh ; iš anglų kalbos vertė Dalia Paslauskienė. – Vilnius : Alma lit-tera, 2024. – 356, [1] p.. – Tiražas 1800 egz.. – ISBN 978-609-01-6245-3 (įr.)

Detektyvės Upės byla Paryžiuje / Tomas Dirgėla ; iliustravo Rytis Daukantas. – Vilnius : Tyto alba, 2024. – 124, [2] p. : iliustr.. – Tiražas 4500 egz.. – ISBN 978-609-466-830-2 (įr.)

Didžiausia betvarė : *Čiūčia [ir] Piratas* : šuo Čiūčia ir katinas Piratas atkeliavo iš Linos Žutautės knygelių / kaip jie betvarkės kaltininko ieškojo, papasakojo Benas Bėrantas, o nu-piešė dailininkė Olga Degtiarova. – Vilnius : Alma littera, 2024. – [32] p. : iliustr.. – Tiražas 4000 egz.. – ISBN 978-609-01-6255-2 (įr.)

Dieviškieji varžovai : [romanas] / Rebecca Ross ; iš anglų kalbos vertė Ignacijus Daukša. – Vilnius : Alma littera, 2024. – 414, [1] p.. – (Užkerėti laišakai ; kn. 1). – Tiražas 2200 egz.. – ISBN 978-609-01-6171-5 (įr.)

PARENGĖ LIETUVOS NACIONALINĖS MARTYNO MAŽVYDO BIBLIOTEKOS INFORMACIJOS MOKSLŲ DEPARTAMENTO NACIONALINĖS BIBLIOGRAFINĖS APSKAITOS SKYRIUS

„Čiurlionis stygomis II“. R. Jurkus (gitarą), Čiurlionio kvartetą. Programoje A. Jasen-kos, M.K. Čiurlionio, M. Urbaičio, S. Jadas-sohno kūriniai

VILNIUS

LVSO koncertų salė

20 d. 19 val. – Baltijos šalių orkestrų festi-valio koncertas. Latvijos nacionalinis sim-foninis orkestras. Dir. T. Peltokoski. Progra-moje A. Maskato, G. Holsto, R. Vaughano Williamso kūriniai

Šv. Kotrynos bažnyčia

13 d. 19 val. – Evelina Sašenko: „Je Chante Piaf“. Atlikėjai E. Sašenko (vokalas), P. Zdana-vičius (fortepijonas), N. Bakula (akordeonas)

14 d. 18, 20.30 – „Queen in Jazz“. Atlikėjai R. Jaunius (saksofonas), V. Straizys (forte-pijonas), G. Stepanavičius (kontrabosas), A. Baronas (mušamieji)

Vakarai

KAUNAS

Maironio lietuvių literatūros muziejus

13 d. 17 val. – renginys, skirtas pasikalbėti apie senąją literatūrą – J. Beneto ir A. Grin-kevičiaus knygos „Viešpaties dešinės ga-lybė“ aptarimas. Renginyje dalyvauja kny-gos vertėjas S. Narbutas, I. Buckley, VDU studentų kūrybinė grupė „Declamationes“

Lietuvos nacionalinis dramos teatras Didžioji salė

13, 14 d. 18.30 – PREMIJERA! J. Bednarczyk „QUANTA“. Rež. Ł. Twarkowski, scenogr. F. Lédé, kost. dail. S. Gassen, vaizdo pro-jekcijų aut. J. Lechas, komp. L. Grzelakas, choreogr. P. Sakowiczius, šviesos dail. E. Sabaliauskas. Vaidina M. Čižauskas, A. Dainavičius, A. Gintautaitė, M. Nedzins-kas, G. Rimeika, R. Saladžius, R. Samuolytė, N. Savičenko, V. Sodeika, R. Valiukaitė, A. Vozbutas, A. Zobotkaitė

20 d. 18.30, 21 d. 15.30, 18.30 – „DALYKAI, KURIŲ NEIŠDRĮSAU PASAKYTI, IR DABAR JAU PER VĖLŲ“. Rež. ir dramaturg.

K. Gudmonaitė

Naujoji salė

14 d. 19 val. – „AFTERFUN“. Rež. R. Keerd (Estijos jaunimo teatras, Estija)

Mažoji salė

18 d. 15 val. – B. Kapustinskaitės „SIBIRO HAIKU“. Rež. A. Gornatkevičius

19, 20 d. 19.30 – T. Kavtaradžės „SIRENŲ TYLA“. Rež. L. Kutkaitė

21 d. 19.30 – M.R. Hall „PJESĖ GYVENAN-TIEMS IŠNYKIMO LAIKAIS“. Rež. A. Obcarskas

Valstybinis jaunimo teatras

13 d. 18.30 *Salėje 99* – PREMIJERA! M. Ra-venhillio „SHOPPING AND FUCKING“. Rež. J. Kuprevičius, scenogr. ir kost. dail. G. Ringelytė, šviesų dail. J. Kuprevičius, Vaidina G. Ciparis, R. Jonikaitė, Š.R. Melie-šius, N. Mikalauskas, S.V. Sauchatas

20 d. 17.30, 21 d. 16 val. – PREMIJERA! Th. Manno „UŽBURTAS KALNAS“. Rež., scenograf. ir šviesų dail. K. Lupa, kost. dail. P. Skiba, komp. W. Schallas. Vaidina D. Želvys, M. Dirginčius, V. Masalskis, V. Kuodytė, A. Kazanavičius, S. Ivanovas, A. Pikturkaitė, A. Giedraitytė, J. Mateko-nytė, A. Pukelytė, I. Ciplijauskas, P. Tau-janskaitė, M. Sigliukas, N. Bulotaitė ir kt.

Oskaro Koršunovo teatras

14 d. 20 val. *Vilniuje, Lukiškių kalėjime 2.0*, 15 d. 19 val. *Vilniuje, Keistulių teatre*, 19 d. 18 val. *Panevėžyje, Panevėžio muzikiniame teatre*, – B. Brechto „VESTUVĖS“.

Rež. O. Koršunovas

20 d. 19 val. *Menų spaustuveje* – I. Vyrypa-jevo „VAPSVOS“. Rež. A. Rybakovas

21 d. 19 val. *OKT studijoje* – A. Rubinovo „MANO TĖVAS“. Vaidina A. Rubinovas

Vilniaus senasis teatras

13, 14 d. 18.30 – PREMIJERA! M. von Mayen-burgo „KANKINYS“. Rež. A. Jankevičius

14, 15 d. 11, 15 val. – PREMIJERA! „PASAU-LIO MEDIS“. Idėjos aut., rež. ir choreogr. B. Banevičiūtė

21, 22 d. 11, 13 val. *Mažonoje salėje* – „MUSĖ“ (pagal R. Muchos poeziją). Rež. A. Sunklodaitė

21, 22 d. 18.30 – PREMIJERA! Š. Zelmanavi-čiaus „ATSIVERTĖLIS. GRAFAS POTOCKIS IŠ VILNIAUS“. Rež. A. Vidžiūnas

Vilniaus teatras „Lėlė“

Didžioji salė

13 d. 18 val. – V. Rimkaitės „PASIRINKIMAS“ (pagal E. Eger knygą „Pasirinkimas“).

Rež., dail. G. Radvilavičiūtė

14 d. 15 val. – „TUNELIS“ (Klaipėdos lėlių teatras)

15 d. 17, 19 val. „BERNIUKAS IR DRUGELIS“ (Estijos jaunimo teatras)

21, 22 d. 11 val. – „KARLSONAS“ (pagal A. Lindgren knygą). Rež. A. Storpirštis

28 d. 12 val. – S. Siudikos „PRINCESĖ IR KIAULIAGANYS“ (pagal H.Ch. Anderseną). Rež. A. Mikutis

Mažoji salė

21 d. 14 val. – PREMIJERA! „NUOMOJAMAS BUTAS“ (pagal L. Goldberg eiliuotą pasaką su gyva muzika). Rež. K. Csató, insc. aut. D. Čepauskaitė, dail. J. Skuratova, komp.

A. Gotesmanas, šviesų dail. V. Vilitus. Vai-dina E. Bondarenko, E. Gaidauskaitė, R. La-žaunykas, S. Mikalauskaitė, L. Muštašvili

22 d. 14 val. – „GĖLIŲ ISTORIJOS“ (pagal A. Saksės knygą „Pasakos apie gėles“). Pje-sės aut. ir rež. N. Indriūnaitė

Kitos erdvės

13 d. 12 val., 13 d. 13 val. *teatro „Lėlė“ vidi-niame kieme* – „VANDENS KELIAS“ (Cėsių mažasis teatras, Latvija)

13 d. 16 val. *Meno erdvės „Vileišio18“* – „LAI-KYK MANE TVIRTAI“ (Gertrūdos gatvės teatras, Latvija)

14 d. 17 val. *Vilniaus lenkų kultūros na-muose* – „SUBTILIOS KANČIOS“ (Latvijos lėlių teatras)

14 d. 19 val. *LNDT Naujojoje salėje* – „AFTERFUN“ (Estijos jaunimo teatras)

15 d. 15 val. A. *Juozapavičiaus g. 9* – „KE-LIONĖ Į KITAĮ MIŠKĄ“ (Stalo teatras)

15 d. 15, 17 val. *Meno erdvės „Vileišio18“* – „LIŪTAS IR PAUKŠTIS“ (Kauno valstybinis lėlių teatras)

15 d. 18.30, 21 val. *Lukiškių kalėjime 2.0* – „UNTERMARIONETTE“ (menininkas E. Ala-looga, Estija)

19 d. 17 val. – R. Driežio ekskursija į gyvąjį lėlių muziejų

„Menų spaustuvė“

13–18 d. – tarptautinis šiuolaikinio cirko festivalis „Helium“

21 d. 18 val. – PREMIJERA! „SUK SUK“. Idė-jos aut., choreogr. D. Strimaitis, meno vad. A. Šeiko (Šeiko šokio teatras)

21 d. 18.30 *Kišeninėje salėje* – J. Tertelio „PRA“. Rež. A. Giniotis (teatro laboratorija „Atviras ratas“)

22 d. 18.30 – Gimtadienis „Atvirame rate“ : koncertas „Penki pirštai – kumštis“

KAUNAS

Nacionalinis Kauno dramos teatras

13 d.14 val. *Mažonoje salėje* – „ČIURLIONIO PEIZAŽAI: JŪRA“. Rež. M. Mičiulytė

13–15 d. 19 val. *Ilgojoje salėje* – PREMIJERA! A. Tarnagdos „ATIDARYK DURIS“.

Rež. J. Vinciūnas

14 d. 15 val. *Rūtos salėje* – D. Čepauskaitės „KAI MES BŪSIME JAUNI“. Rež. A. Špilevojus

15 d. 11, 14 val. *Tavernos salėje* – PREMIJERA! „MIŠKE“. Rež. ir dramaturg. E. Kižaitė

17 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – W. Shakes-peare’o „AUDRA“. Rež. P. Jalakas (Estija)

18–20 d. 18 val. *Rūtos salėje* – M. Myllyaho „PANIKĄ“. Rež. K. Gudmonaitė

18 d. 19 val. *Mažonoje salėje* – „ČIURLIONIO PEIZAŽAI: JŪRA“. Rež. M. Mičiulytė

21 d. 18 val., 22 d. 15 val. *Didžiojoje scenoje* – J. Pommerat „DVIEJŲ KORĖJŲ SUSIJUNGI-MAS“. Rež. A. Areima

Kauno lėlių teatras

14 d. 12 val. – „SLAPTAS LĖLIŲ GYVENI-MAS“. Rež. M. Mičiulytė

15 d. 12 val. Mažonoje salėje – „IŠKYLA SU MUZIKA“. Rež. D. Krapikas

17 d. 18 val. – „DIEVŲ MIŠKAS“ (pagal B. Sruogos romaną). Rež. A. Sunklodaitė

21 d. 11, 15 val. *KVLT muziejaus erdvėje* – PREMIJERA! „KAS ČIA?“. Rež. A. Sunklodaitė

22 d. 12 val. – „SESYTĖ ELENYTĖ IR JONI-U-KAS AVINIUKAS“. Rež. M. Mičiulytė

KLAIPĖDA

Klaipėdos valstybinis dramos teatras

13 d. 18.30, 15 d. 17 val. *Mažonoje salėje* – J. Pulinovič „ELŽS ŽEMĖ“. Rež. P. Gaidys

17 d. 18.30 – „24 VALANDOS IŠ MOTERS GYVENIMO“ (literatūriniai etudai pagal S. Zweigo novelės). Kūrėjos V. Bičkutė, V. Kochanskytė, D. Rudytė

19 d. 18.30 *Mažonoje salėje* – D. Nowakowskio „KAI KURIOS ERELĮŲ RŪŠYS“. Rež. I. Reklaitis

19 d. 19 val. – T. de Fombelle’io „ŠVYTU-RYS“. Rež. P. Pinigis (Klaipėdos jaunimo teatras)

21, 22 d. 17 val. *Mažonoje salėje* – A. Strind-bergo „TĖVAS“. Rež. M. Ķimele

ŠIAULIAI

Savaitės filmai

„Duok ženklą“

Beetlejuice Beetlejuice ****
Siaubo komedijos „Vabalų sultys“ (1988) tęsinys apie keistą demoną (Michael Keaton), kuris vėl persekioja Dytzų šeimą. Filmą galima laikyti šmaikščių eskizų rinkiniu, beveik cirko parado aleja. Arba galima į jį žvelgti kaip į savotišką Timo Burtono, kurį visuomet domino mirties psichologija, simbolika, fizika ir metafizika, kūrybos santrauką. Apie tai „Edvardas Žirkliarankis“ ir „Edas Vudas“, „Košmaras prieš Kalėdas“ ir „Mirusi nuotaka“, „Svynis Todas“ ir „Mano gyvenimo žuvis“, „Raitelis be galvos“ ir „Frankenvynis“. Įprastas amerikiečių požiūris į mirtį kaip į skausmą, kurį reikia išverti ir, idealiu atveju, perdirbti į kažką teigiama, Burtonui negalioja. Jam mirtis yra vienodai bauginanti ir įkvepianti tikrovės riba, o menininko pareiga – pažvelgti už jos ar net ją peržengti. („Beetlejuice Beetlejuice“, rež. Tim Burton, JAV, 2024)

Duok ženklą ***
Padavėja ir jos draugė pakviečiamos aukštųjų technologijų milijonieriaus į jo privačią salą, kurioje laukia narkotikų, dekadanso ir sveikatingumo rojus. Kol nepradeda vykti dalykai, vis labiau keičiantys ekstazės kupiną kelionę. Pradiniai nesklandumai, kuriuos Zoë Kravitz, debiutuojanti kaip režisierė, kuria gana įgudusia ranka, paskutiniame trečdalyje išsprendžiami įtaigiai ir su kraujo klanais. Tai *MeToo* siaubo filmas, kuriame daugiausia dėmesio skiriama struktūriniais pokyčiams, o ne paprasčiausiam kerštui. („Blink Twice“, rež. Zoë Kravitz, JAV, Meksika, 2024)

Mes dedame tašką **
Jauna floristė (Blake Lively) užmezga santykius su patraukliu ir žaviu gydytoju (Justin Baldoni). Tačiau kai ji vėl sutinka savo vaikystės meilę, pasijunta nesaugiai ir sužino apie tamsiąsias naujojo partnerio puses. Už nuotaikingo filmo apie meilę fasado išryškėja smurto šeimoje tema. Vis dėlto reklaminių klipų estetika ir didelis nenoras nagrinėti konfliktus kertasi su šia problema ir palieka pramoginio paviršutiniškumo išpuolį. („It Ends with Us“, rež. Justin Baldoni, JAV, 2024)

Reiganas *
Esama politinės stambeldystės, o tada dar kanonizacijos – tai Seano McNamara religingumo kupinas biografinis filmas „Reiganas“, kuriame stebime herojų – Ronaldą Reaganą – nuo Holivudo laikų iki jo dviejų kadencijų prezidento poste. Tai tuščiaaviduris portretas, sukurtas religingiems konservatoriams, menkai išmanantiems istoriją ir netoleruojantiems niuansų. McNamara ir scenarijaus autorius Howardas Klausneris kiekvienoje nuvalkiotoje didvyriškumo scenoje siekia pagarbos Žmogui – „geram vyrui“ su nuoširdžia šypsena, slepiančia nuožmų karį, kuris sunaikino komunizmą ir neišvengiamai sugriovė bedievišką Sovietų Sąjungą. („Reagan“, rež. Sean McNamara, JAV, 2024)

Svetimas: Romulas ***
Atokioje planetoje, esančioje už 65 šviesmečių nuo Žemės, šeši žmonės pasinaudoja proga ir apleistu kosminiu laivu išskrenda atgal į mėlynąją planetą. Tačiau laive jie randa dvi kitas būtybes: žudiką ateivį ir robotą androidą, kuris, kilus pavojui, vadovaujasi savo gamintojų interesais. Mokslinės fantastikos filmų serijos „Svetimas“ atnaujinimas sumaniai sujungia gerai pažįstamas aplinkybes su įtraukiančiu siužetu ir talentingai žaidžia žanro tropais. („Alien: Romulus“, rež. Fede Álvarez, D. Britanija, JAV, Vengrija, Australija, Naujoji Zelandija, Kanada, 2024)

***** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

Redaktorė – Agnė Narušytė (**dailė, fotografija**)
Redaktorės pavaduotoja – Rūta Jakimavičienė | **Kinas** – Ilona Vitkauskaitė
Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė | **Muzika** – Laimutė Ligeikaitė
Stilius – Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

Ši knyga – tai retrospektyvus žvilgsnis į kino Lietuvoje istoriją nuo pat pirmojo viešo seanso Vilniaus botanikos sode 1897 metais iki mūsų dienų. Trijuose jos tomuose aptariami skirtingi Lietuvos kino laikotarpiai ir kino kūrėjai. Tai daugelio autorių kino kritikos esė rinkinys, kuriame kartais skirtingi požiūriai sugula į daugialypę mozaiką, mėginant įvardyti, kas gi yra nacionalinio kino tapatybė.

Knygas galima įsigyti knygynuose **Akademine knyga, Humanitas ir Eureka!** arba užsisakyti internetu **patogupirkti.lt**.

Leidybą rėmė
Lietuvos kino centras,
Audiovizualinių kūrinių autorių teisių
asociacija „Avaka“

AVAKA

Rėmėjai
Iulius Ptašekas. Marius Ptašekas

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VŠĮ „7 meno dienos“, S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 850 egz.
Spausdino UAB „Utenaitis“, Užpalių g. 83A, Utena
Remia Medijų rėmimo fondas
Lietuvos kultūros taryba
Lietuvos kino centras
Vilniaus miesto savivaldybė

